

Yangın Dosyası II

Ülkemizde yaşanan her yangın neredeyse gündemden düşmeyen bir afete dönüşmektedir. Gerek ormanlarda çıkan yangınların gerekse yapı bazlı yangınların yarattığı tahribat da her yıl giderek artmaktadır. TMMOB'nin ve bağlı Oda'larının hazırladığı birçok teknik raporda ve 2021 yılında yayınlanan TMMOB Yangın Raporu'nda da belirtildiği gibi, doğa olaylarının afete dönüşmesinin engellenebileceğini bir kez daha tekrarlıyoruz.

Ülkemizde yaygın olarak yaşanan orman yangınları, orman ekosistemleri süreçlerinin doğal bileşenlerinden biridir. Orman yangınları insan müdahalesi ile afete dönüşmektedir. Açık kaynaklı yangın istatistiklerinde (Orman Genel Müdürlüğü) yangın çıkış nedenleri doğal, ihmâl, kasit, kaza, bilinmeyen olmak üzere beş ana başlıkta toplanmaktadır.

Doğal nedenler dışında kalan tüm gerekçeler insan kaynaklıdır. Buna göre geçmişten günümüze meydana gelen yangınların nedeni %80'in üzerinde insan kaynaklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yangınların gerekçeleri içinde 2013 yılından sonra yayımlanan istatistiklere kaza başlığı eklenmiş, alt başlık olarak enerji ve trafik ve diğer olarak üç alt başlığa ayrılmıştır. Enerji hatlarından kaynaklanan yangınlar da kaza olarak görülmektedir. Bu elbette tesadüf değildir.

Yaşanılan afetler, emperyalizme bağımlı olan Türkiye'nin, yerli ve uluslararası büyük sermayenin çıkarları gözetilerek sermayenin sınırsız serbest dolaşımı önündeki tüm engelleri kaldırma hedefi doğrultusundaki özelleştirme ve serbestleştirme politikalarının da bir sonucudur. Siyasi bir tercih olarak, tüm doğal varlıkları piyasalaştıran ekonomi anlayışı, enerji, ulaşım gibi altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesi ve serbestleştirilmesine karşın devletin asli görevi olan denetimden vaz geçilmiştir. Bu hedef özellikle maden ve enerji mevzuatlarında yapılan değişiklikler ile de somutlaştırılmıştır.

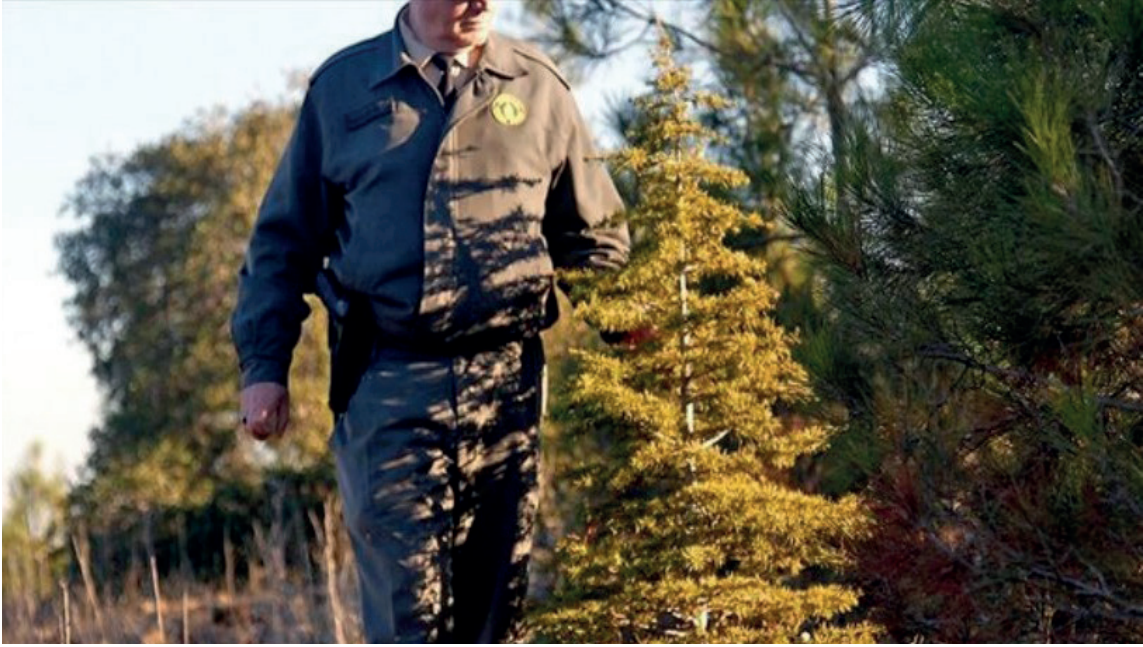
Orman alanlarında kaçak yapılaşmalar haricinde, izinli kontrolsüz kentsel yapılaşma 1983 yılından sonra turizm tahsisleriyle başlamış, her türlü altyapı, üstyapı (özellikle yol ve enerji tesisleri) tahsisleriyle devam etmiş, madencilik faaliyetleri ile sınırsız kullanım alanına dönüşmüştür. Kentsel yapılaşma nüvelerinin orman alanlarında noktasal olarak yayılması öncelikle orman alanlarının bütünlüğünün bozulmasına yol açmıştır. Bu durum biyolojik çeşitlilik kaybına, yaban hayatının beslenme yaşama alanlarının parçalanmasına yol açtığı gibi yangın önleme çabışmaları ile yangına müdahale etmeyi de zorlaştırmaktadır.

Afete dönüşen diğer bir yangın türü de bilim ve tekniğe uyulmadan inşa edilen yapılarda yaşanan yangınlardır. Bu yangınların nedeni, Adana Aladağ'da Kız Öğrenci Yurdu'nda (2016) ve Bolu Kartalkaya otel yangınında da (2025) olduğu gibi, amaca uygun projelendirmenin, imalatın, malzeme seçiminin ve denetim süreçlerinin gereken teknik ve standartta olmaması, apartmandan bozma yapıların kullanılmasıdır.

Planlama, mimarlık ve mühendislik süreçlerini reddeden, kamu yararını yok sayan ormancılık, imar, enerji ve madencilik politikalarından vazgeçilmediği sürece afetlerin kamuoyu gündeminde güncelliğini koruyacağı muhakkaktır.

Bu doğrultuda, Yayın Kurulu olarak, "yangın" dosyasının birinci bölümünde değişen yangın rejimi ile yapı bazlı yangınlara yer vermiştik. İkinci bölümünde yangın ekolojisi ve yangın sonrası ekosistem onarımı, ormancılık politikaları ile planlama-imar politikalarının yangınlar üzerine etkileri konularını değerlendirmenize sunuyoruz.

YAYIN KURULU

ORMAN YANGINLARININ NEDENİ DE ÇÖZÜMÜ DE POLİTİKTİR

Prof. Dr. Erdoğan ATMİŞ*

GİRİŞ

Ülkemizde “Komşu ülkelere her zaman yardımcı olabilecek bir orman yangın söndürme sistemi kurduğunu ve yangın başına düşen yanan alan miktarının azaldığını” iddia eden bir iktidar var (Atmış, 2025). Hatta bu konuda Orman Genel Müdürü; “Türkiye, orman yangınlarıyla mücadelede en başarılı ülkedir.” diyebilecek kadar ileri de gidebildi (İHA, 2021). Fakat ne yazık ki iktidar ve ormancılık örgütü, özellikle 2020 yılından sonra ülkedeki orman yangınları çok tehlikeli boyutlara ulaşmış olduğu halde, orman yangınlarıyla mücadele konusunda ciddi önlemler almak yerine basit propagandayla ve kamuoyunu oyalama ve yanıltma yöntemlerini seçiyor. Örneğin; daha sonra günlerce sürecektir olan bir yangında, yangının başlamasının üzerinden sadece 18 saat geçmişken sanki yangın söndürülmüş izlenimi veren, bakanların olay yerinde olduğunu gösteren, uçakların sorti yaptığı bir propaganda filmi hazırlanıp kamuoyuyla paylaşıldığı bile oldu. Oysa bu tür söylemlerle gerçekler arasında dağlar kadar fark var.

Orman Genel Müdürlüğü’nün (OGM) resmi verilerine göre; 2020 yılından sonra ülkede yaşanan orman yangınlarının sayısı artmakta fakat bu yangınlarda yok olan orman alanlarının miktarı birkaç kat daha hızla artmakta. İktidar ve ormancılık örgütü bu artışların nedenini sorgulayıp, yangınları önleyici önlemlere ağırlık vererek, çıkan yangınları hızla söndürecek yeni bir yangınla mücadele sistemi oluşturmak yerine, hiçbir şey olmamış gibi davranıp, önceki alışkanlıklarına devam ederek orman yangınlarına karşı çok başarılıymış gibi propaganda yapmaya devam ediyor.

İktidar yetkilileri 2020’den sonra orman yangınlarında yaşanan aşırı artışın sorumluluğunu üzerlerinden atmak için konuyu yurt dışıyla ve küresel gelişmelerle ilişkilendirmeyi de unutmamakta. Cumhurbaşkanı Erdoğan bile 2025 yılında yaşanan yangınlarla ilgili yaptığı bir açıklamada; “orman yangınlarındaki artışın artık küresel bir sorun haline geldiğini” söyleyerek “Son yirmi yılda dünyada yanan ormanlık alan miktarının 44 milyon hektardan 94 milyon hektara çıktığını” iddia ederek hedef şaşırtmaya çalışmıştır (Bianet, 2025). Gerçekten de ülkemizde 2020’den sonra yaşanan yanan orman alanı miktarındaki aşırı artışın nedenini iklim değişikliğine, dünyada da artan yangın miktarına bağlayıp işin içinden çıkmak çok kolay. Fakat zoru tercih edersek, ülkemizdeki bu artışın politik nedenlerini ortaya koymak zorundayız. Orman yangınlarının politik boyutunu mevcut iktidardan kaynaklanan şu üç temel nedene dayandırmak mümkün;

- Ormanların gelir getirici bir kaynak olarak görülerek işgal edilmesinin önünün açılmış olması,
- 2018 yılından sonra orman yangınlarıyla mücadelede bütçe kesintisine gidilmiş olması,
- Ormancılık örgüt yapısının partizanca bir şekilde baştan aşağı bozulmuş olması.

Bu çalışmada bu nedenleri sorgulayacağız. Fakat bundan önce son yıllardaki yangın verilerinin hangi şekilde alarm verdiğini analiz etmekte yarar var. Tabii ki bu analize henüz bitmediği için 2025 yılı dahil edilmedi fakat 2025 yılının da yanan orman alanı miktarının en yüksek seviyelere ulaştığı bir yıl olacağı kesin. Çünkü devlete bağlı Anadolu

*Vrije Universiteit Amsterdam/Amsterdam/Hollanda

e-mail: eatmis2@vu.nl

Ajansı bile 2025 yılında, Ocak ayından Ekim 2025'e kadar geçen 9 aylık sürede 80 bin hektar orman alanının yandığını belirtiyor (Anadolu Ajansı, 2025).

ORMAN YANGINLARI ALARM VERİYOR

OGM'nin yangın istatistikleri incelendiğinde son yıllarda orman yangınların sayısının arttığı, fakat

yanan orman alanı miktarının bundan çok daha hızlı arttığı 1990 ile 2024 yılları arasındaki verilerde net bir şekilde görülmektedir (Tablo 1). Fakat yangın sayısı ve yanan alan miktarındaki değişim yıllara göre farklılıklar gösterdiği için, bunlarda yaşanan eğilimi tespit etmek amacıyla bu yılların beşer yıllık gruplara ayrılması ve bu grupların yıllık ortalaması üzerinden değerlendirme yapılmasında fayda vardır (Tablo 2).

Tablo 1. Orman Yangını Sayısı ve Yanan Alan Miktarı Değişimi (1990-2024) (OGM, 2025a)

Yıllar	Y a n g ı n Sayısı	Y a n a n Alan (ha)	Yıllar	Y a n g ı n Sayısı	Y a n a n Alan (ha)
1990	1.750	13.742	2008	2.135	29.749
1991	1.481	8.081	2009	1.793	4.679
1992	2.117	12.232	2010	1.861	3.317
1993	2.545	15.393	2011	1.954	3.612
1994	3.239	30.828	2012	2.450	10.454
1995	1.770	7.676	2013	3.755	11.456
1996	1.645	14.922	2014	2.149	3.117
1997	1.339	6.317	2015	2.150	3.219
1998	1.932	6.794	2016	3.188	9.156
1999	2.075	5.804	2017	2.411	11.993
2000	2.353	26.353	2018	2.167	5.644
2001	2.631	7.394	2019	2.688	11.332
2002	1.471	8.514	2020	3.399	20.971
2003	2.177	6.644	2021	2.793	139.503
2004	1.762	4.876	2022	2.160	12.799
2005	1.530	2.821	2023	2.579	15.520
2006	2.227	7.762	2024	3.797	27.485
2007	2.829	11.664			

1990'dan günümüze hem orman yangınlarının sayısında ve hem de yanan alan miktarında düşüş görünen tek dönem 1995-1999 dönemidir. Bunun yanında 2010-2014 döneminde orman yangını sayısı artsa bile yanan orman alanı miktarında %44'lük bir azalış görülmüştür. Bu da o dönemde orman yangınlarıyla mücadelede başarılı olunduğunun önemli bir göstergesidir. Fakat 2020-24 döneminde yangın sayısında yılda ortalama %17'lik bir artış olmasına karşın yanan alan miktarında görülen %423'lük, yani 4,2 katı büyüklüğündeki aşırı artış, 2020 yılından sonra orman yangınlarının verdiği alarmin şiddetini göstermektedir.

Orman yangını istatistikleri arasında yangın başına düşen yanan orman alanı miktarı sıkça kullanılan bir göstergedir. Bu değer 1980'li yıllardan sonra 10 hektarın altına inmiş, hatta 2010-2014 arasında 2,63 hektar olarak gerçekleşmiştir. Ancak 2020-2024 yılları arasındaki beş yıllık dönemde 14,68 hektara, yani önceki beş yıllık dönemin 3,48 katına ulaşmıştır. Bunda 2021 yılındaki ekstrem yangınların büyük etkisi vardır. Çünkü o yıl 2793 yangında 139 bin 502 hektar alan yanmış ve yangın başına yanan alan miktarı 49,9 hektar olmuştur. Fakat ne yazık ki son beş yıl içindeki diğer yıllarda da yanan alan miktarları normalin 2-3 katı düzeyindedir.

Tablo 2. Orman Yangını Sayısı, Yanan Alan Miktarı ve Yangın Başına Düşen Yanan Alan Miktarındaki Beşer Yıllık Ortalamalar (1990-2024) (OGM, 2025a'dan yararlanarak)

Dönem	Yıllık Ortalama Yangın Sayısı	Değişim(%)	Yıllık Ortalama Yanan Alan (ha)	Değişim (%)	Yangın Başına Düşen Yanan Alan (ha)	Değişim (%)
1990-94	2.226,4		16.055,2		7,21	
1995-99	1.752,2	-21	8.302,6	-48	4,74	-34
2000-04	2.078,8	19	10.756,2	30	5,17	9
2005-09	2.102,8	1	11.335,0	5	5,39	4
2010-14	2.433,8	16	6.391,2	-44	2,63	-51
2015-19	2.520,8	4	8.268,8	29	3,28	25
2020-24	2.945,6	17	43.255,6	423	14,68	348

Son yıllarda yangınla mücadeledeki başarısızlığın bir başka kanıtı olarak, 1950 ile 2022 yılları arasında kayda geçmiş en büyük 20 yangının 11'inin 2021 yılında, birer tanesinin de 2019 ve 2022 yıllarında gerçekleşmiş olması gösterilebilir. Diğer yangınlar ise 2008 yılında gerçekleşmiş olan üç yangının da dâhil olduğu daha önceki yıllarda yaşanmış yedi yangındır (Atmış vd., 2023a; OGM, 2022a). Kısacası Türkiye'deki en büyük 20 orman yangınından 14'ü AKP iktidarı zamanında gerçekleşmiştir.

Diğer yandan daha önceki bir çalışmamızda belirtildiği gibi (Atmış vd., 2023a); 2012 ile 2021 yılları arasındaki 10 yılda meydana gelen yangınlar, yanan alan büyüklüklerine göre beş ayrı sınıfa ayrıldığında 1.500 ha'dan büyük 25 yangının 19'unun 2021 yılında, 3'ünün de 2020 yılında yaşandığı görülmektedir. Bu durumda sadece ülkedeki en büyük 20 yangının değil, 1.500 hektardan büyük diğer yangınların da bu iki yıl içinde ağırlıklı olarak yaşanmış olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 3)

Tablo 3. Yıllara Göre Yangın Büyüklükleri (OGM, 2022a; Atmış vd., 2023a)

Yıl	0,1-5 ha	5,1-50 ha	50,1-500 ha	500,1-1.500 ha	1500 ha'dan büyük
2012	2.303	114	30	3	0
2013	3.547	183	23	1	1
2014	2.068	74	6	1	0
2015	2.051	93	6	0	0
2016	2.988	182	16	2	0
2017	2.259	121	27	3	1
2018	2.008	147	11	1	0
2019	2.452	207	28	0	1
2020	3.194	170	24	8	3
2021	2.557	171	37	9	19
Toplam	25.427	1.462	208	28	25
Ortalama	2.542,7	146,2	20,8	2,8	2,5

Yangın verileri, son yıllarda yangın sayısının belli bir seviyede artmasına karşın yanan orman alanı miktarı ile yangın başına yanan alan miktarının çok daha hızlı arttığı gerçeğini ortaya koymaktadır. İstatistiklerde artış şeklinde gerçekleşen bu değişim, 2020 yılından sonra yaşadığımız yangın felaketlerin sürpriz olmadığını, önceden kendini gösterdiğini kanıtlamaktadır. Yani mevcut bulgulara göre hem yangını önlemede hem de yangına müdahalede 2020 yılından önceki yıllara göre çok açık bir başarısızlık durumu söz konusudur. Özellikle 2020 yılından önceki 10 yılda ortalama 7.330 ha olan yanan alan miktarının, 2020 yılında 3 katına yakın artarak 20.971

hektara ulaşmış olmasının yeterince sorgulanmadığı, yangın önleyici tedbirlere ağırlık verilmediği, iklim değişikliğinin artırdığı yangın riski konusunda farkındalığın oluşmadığı ve yangın mevsiminden önce gereken önlemlerin alınmamasından dolayı da 2021 yılının yaz aylarında meydana gelen mega yangınların yaşandığı ve yıllık ortalamanın çok üstünde orman alanlarını yok eden yangınların 2021 yılı sonrasında da devam ettiği görülmektedir (Atmış vd., 2023a).

Orman yangınları içinde sebebi bilinmeyen yangınların sayısının çok yüksek olması bir başka önemli sorun olarak öne çıkmaktadır. Orman Genel Müdürlüğü

verilerine göre (OGM, 2025a); 2010 ile 2024 yılları arasındaki 15 yıllık dönemde gerçekleşen orman yangınlarının %44'ünün nedeni, yanan alanların ise %34'ünün nedeni yandığı bilinmemektedir. Yani bu yıllar arasında çıkan toplam 39.500 yangının 17.195'inin nedeni, yine bu yıllar arasında yanmış olan 289.578 hektarlık orman alanının 97.917 hektarının ise nedeni yandığı tespit edilememiştir. Bu verilere göre orman yangınlarının neredeyse yarısının nedeni

bilinmemekte ve yanan alanların üçte birinin nedeni yandığı tespit edilememektedir. Nedenini bilinmeyen bir soruna karşı mücadele etmek de oldukça zor olduğu için orman yangınlarıyla mücadelede de başarılı olma şansı azalmaktadır. Yangın nedenlerinin ve suçluların daha iyi belirlenmesi için "Adli Yangın" veya "Yangın Kırım" sistemi kurulmamış olması büyük bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Nedeni Bilinen ve Bilinmeyen Yangınlar (2010-2024) (OGM, 2025a'dan yararlanarak)

Yıllar	Yangın Sayısı	Yanan Alan	Nedeni Bilinmeyen (NB) Yangın Sayısı	Nedeni Bilinmeyen (NB) Yanan Alan	NBYangın Sayısı Oranı (%)	NBYanan Alan Oranı (%)
2010	1.861	3.317	573	871	31	26
2011	1.954	3.612	604	922	31	26
2012	2.450	10.454	944	2.725	39	26
2013	3.755	11.456	1.818	5.789	48	51
2014	2.149	3.117	893	1.273	42	41
2015	2.150	3.219	961	1.759	45	55
2016	3.188	9.156	1.731	3.524	54	38
2017	2.411	11.993	1.280	4.144	53	35
2018	2.167	5.644	969	3.139	45	56
2019	2.688	11.332	1.309	3.744	49	33
2020	3.399	20.971	1.859	11.771	55	56
2021	2.793	139.503	1.329	46.269	48	33
2022	2.160	12.799	886	2.132	41	17
2023	2.579	15.520	955	3.233	37	21
2024	3.797	27.485	1.084	6.622	29	24
T O P L A M / ORTALAMA	39.501	289.578	17.195	97.917	44	34

Burada paylaşılan resmi veriler hiç de iç açıcı değildir. 2020 yılından sonra orman yangınları farklı bir seyir izlemektedir. Yangın sayısının artmış olmasından öte yanan alan miktarı ile yangın başına düşen yanan alan miktarı da rekor düzeyde artmıştır. Orman yangınları sadece kırsal kesimleri tehdit etmekle kalmamış, artık kent yerleşimlerini de tehdit etmeye başlamış ve "mega yangınlar" denen büyük yangınların başladığı bir döneme girilmiştir. Bazı araştırmacılar yeni bir "yangın rejimi" oluştuğunu iddia etmektedir (Tolunay, 2021). Bundan dolayı ülkemizde 2020 yılında sonra yanan orman alanı miktarının rekor düzeylere ulaşmış olmasının nedenlerinin ciddi şekilde sorgulanması gerekmektedir.

Orman Yangınlarının Nedenleri (1); İşgal Edilen Ormanlar

Bu başlıkta işgal edilen ormanlar derken, ormanı işgal edenlerden çok bu işgalin önünü açan idarenin rolü

sorgulanacaktır. Bu açıdan bu başlık iktidarın ranta dayalı ormancılık, ticaret ve yerleşim politikaları adını da alabilirdi. Bu işgalin birinci aracı ormanların ormancılık dışı kullanım amaçlarına tahsis edilmesidir. Ormanların madencilik, enerji, turizm, ulaşım ve altyapı vb. ormancılık dışı amaçlarla tahsisi 2024 yılında 845 bin hektara ulaşmıştır. Yani bu tür tahsisler tüm ormanlarımızın %3,6'sını kapsamaktadır. Buna rağmen mevcut AKP iktidarı bu tür tahsis uygulamalarına, mevzuatı daha da kolaylaştıracak şekilde değiştirerek ve mevcut tahsis konularına yeni tahsis konuları ekleyerek hızla devam etmektedir. Bu nedenle, 1980'li yıllardan beri uygulanan bu tür tahsislerin miktarı AKP döneminde büyük bir hızla artmaktadır. AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılından sonra, sağlıklı verileri elde ettiğimiz 2004 yılından 2024 yılına kadar verilen izinlerin toplamı 593 bin hektara ulaşmıştır. Bu miktar tüm zamanlarda verilmiş olan izinlerin %70'ine denk gelmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Ormancılık amacı dışında verilen izinler (2004-2024) (Atmış vd., 2022a; OGM, 2025a)

Yıl	İzinler (ha)	Yıl	İzinler (ha)
2004	7.368	2015	47.197
2005	25.802	2016	42.641
2006	15.228	2017	57.454
2007	21.895	2018	25.334
2008	32.289	2019	22.419
2009	18.666	2020	47.001
2010	13.249	2021	34.449
2011	19.045	2022	21.553
2012	21.026	2023	17.733
2013	38.600	2024	23.053
2014	41.174	Toplam	593.176

Ormanlardan yapılan ormancılık amacı dışı tahsislerde enerji ve madencilik sektörleri, orman alanlarının kullanımı açısından öne çıkmaktadır. Bu konuda ÇED olumlu kararı almış olan 1311 ÇED projesini inceleyerek hazırladığımız çalışmanın bulgularına göre (Atmış vd., 2024); 2014 ile 2022 yılları arasında ÇED olumlu kararı alan enerji projelerinin %72,7'sinin ve madencilik projelerinin %64,6'sının orman alanlarında tahsisleri olduğu tespit edilmiştir. Bu projelerin alan dağılımı incelendiğinde, enerji projelerinin toplam alanının %33,54'ünün ve madencilik projelerinin %31,3'ünün orman alanlarında yer aldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, bu projeler hayata geçirilirse, proje alanlarının üçte biri orman alanına denk geleceği için bu orman alanları tahrip edilecektir

Bir başka çalışmamızdaki tespitlere göre (Atmış vd., 2022a) 2012 ile 2020 yılları arasındaki dokuz yılda toplam 51.663 izin ve bu izinlerle verilmiş olan 342.846 hektar alana ulaşmıştır. Bu verilere göre yılda ortalama 5.740 izin işleminde 38.094 hektar orman alanı ormancılık dışı amaçlar için tahsis edilmiştir. Oysa aynı yıllar arasında toplam 24.357 yangın çıkmış ve bu yangınlarda toplam 87.342 hektar büyüklüğündeki orman alanı yanmıştır. Yani yılda ortalama 2.706 orman yangınında, 9.704 hektar orman alanı yanmıştır. Bu durumda yangın sayısı, her yıl verilen orman izinlerinin yarısına bile ulaşmamaktayken, izinlerle tahsis edilen orman alanları her yıl yanan orman alanlarının dört katına ulaşmaktadır. Yani halkın dikkatini yangınlar kadar çekmese bile her yıl yanan orman alanlarının 4 katı miktarındaki orman alanı bu tür tahsislerle önce işgal, sonra da yok edilmektedir. Üstelik yangınlarla yanan alanlar, kendiliğinden tekrar orman ekosistemlerine dönüşebilirken, halk arasında "Dumansız Yangın" olarak adlandırılan bu tür tahsislerle yok edilen orman alanlarının tekrar orman alanlarına dönüşmesi çok zor olmaktadır. Üstelik üzerine otel, golf sahası, termik santral, maden ocağı, yol, havalimanı vb. tesisler yapılan orman alanlarının tekrar orman ekosistemine dönüşmesi mümkün değildir.

Ormanları işgal etmenin en önemli ikinci aracı; Orman Kanunu'nun 2/B ve Ek Madde 16 uygulamalarıyla yapılan orman dışına çıkarma işlemleridir. Ek Madde 16, 2018'den sonra uygulanmaya başlamıştır. Bu yüzden bu uygulamayla henüz 3-4 bin hektar orman ekosistemi orman dışına çıkarılmıştır. Fakat 1970'li yıllardan beri süren 2/B uygulamasıyla 2024 yılı sonu itibarıyla 662 bin hektar orman ekosistemi orman alanı dışına çıkarılmıştır. 2012 yılında Anayasaya aykırı bir şekilde yürürlüğe giren 6292 sayılı kanunla da bu yerler işgalcilerine öncelik tanınarak parayı yatıranın mülkiyetine devredilmeye başlanmıştır. Bu uygulama sonucu orman içi ve çevresinde villa, apartman, site vb. binlerce yeni yerleşim yeri kurulmuştur.

İktidarın ormancılık dışı amaçlarla yapılan tahsisler ve orman dışına çıkarma uygulamaları orman işgalinin en önemli araçlarıdır. Fakat orman işgalinin tek araçları bunlar değildir. Örneğin; özel ağaçlandırmalar, endüstriyel ağaçlandırmalar, aşırı odun üretimi ve dikili ağaç satışı, mevzuat değişikliğiyle artık orman parkları olarak anılan kent ormanları ve orman içi dinlenme yerleri ile tabiat parkları ve milli parklar gibi korunan alanların bir kısmının işletmesinin özel sektöre devri gibi uygulamalar bu grupta sayılabilir. Fakat orman yangınları konusunu fazla dağıtmamak için burada ayrıntısına girmemeye çalışılmıştır. Bu konudaki ayrıntılı bilgilere "Türkiye Ormanlığı 2022: Türkiye'de Ormansızlaşma ve Orman Bozulması" adlı çalışmada ulaşılabilir (TOD, 2022).

Yukarıda sayılan orman işgallerinin ülke ormanlarını paramparça etmiş olduğunun en büyük kanıtı Orman Genel Müdürlüğü'nün belki de farkında olmadan yayınladığı iki rapordur. Orman Genel Müdürlüğü'nün 2009 yılında yayınladığı "Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri Raporu 2008" (OGM, 2009) ve "Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri 2019 Türkiye Raporu (OGM, 2020) adlı çalışmalarındaki verilere göre; 2008 yılında ülke ormanlarındaki 10 hektardan küçük parça sayısı 55.484 iken bu sayı 2019 yılında 120.789'a ulaşmış, yani %118

gibi büyük bir oranda artmıştır. Yine bu verilere göre; 1000 hektardan büyük orman alanlarının sayısı %16, 100 hektar ile 999 hektar arasındaki ormanların sayısı %42 ve 10 hektar ile 99 hektar arasındaki ormanların sayısı da %11 oranında azalmıştır. Bu veriler çok kısa bir süre içinde parçalanmış büyük orman alanlarının çok

daha küçük parçalara bölündüğünü belgelemektedir. Yine ülke ormanlarının tamamı 2008 yılında 101.890 parçayken sadece 11 yıllık süre içinde %56 artarak 158.519 parçaya ulaşmıştır. Bu büyük değişim ülke ormanlarının büyük bir hızla parçalara ayrıldığının ve yok oluşa doğru sürüklendiğinin göstergesidir (Tablo 6)

Tablo 6. Ormanlarda Parçalanma. (OGM, 2009; OGM, 2020)

	2008	2019	2008-2019	
	Parça Sayısı	Parça Sayısı	Değişim	
	Adet	Adet	Adet	Yüzde (%)
10 ha'dan küçük	55.484	120.789	65.305	118
10 ha-99 ha	33.829	30.116	-3.713	-11
100 ha-999 ha	11.163	6.427	-4.736	-42
1000 ha'dan büyük	1.414	1.187	-227	-16
Toplam	101.890	158.519	56.629	56

Ormanlardaki bu parçalanma, yani bu parçalanmadan kaynaklanacak şekilde artan ormanların içindeki onca yerleşim ve tesiste yaşayan, konaklayan veya çalışan milyonlarca insan ve bunların yarattığı yoğun orman-insan etkileşimi, her ne kadar görmezden gelinse de yangın riskini ciddi şekilde artırmaktadır. Çünkü daha önce yaban yaşamının bir parçası olan bu alanlar, bu tür yerleşim ve tahsislerle birlikte insan faaliyetinin olduğu alanlara dönüşmektedir. Alana insanlar ve makineler girmeye başlayınca buralardaki yangınlar da artmaktadır. Coşgun vd. (2023) de belirttiği gibi; bütün bunlar, orman yangınlarının teknik yönüyle birlikte oldukça geniş bir sosyo-ekonomik yönünün de olduğunu, makro ekonomi politikalarından turizm politikalarına kadar hemen her alanda atılan adımların orman ekosistemleri ve orman yangınları açısından bir sonuç doğurduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

İnsan yerleşimlerinin orman içine bu kadar girmesi, orman yangınlarının yerleşim alanlarına sıçramasına da neden olmaktadır. Bu nedenle bu tür yerleşimlerde yangına karşı daha farklı önlemler alınması gerekmektedir. Fakat bu tür önlemler alınmadığı için de son yıllarda kırsal orman yangınlarının yanı sıra kentsel yerleşimlerdeki orman yangınları da görülmeye başlanmıştır.

Orman içinde kurulan yerleşim ve tesislerden kaynaklanan yangınların miktarını artırdığını artık Orman Genel Müdürlüğü de kabul etmektedir. OGM 2021 Yılı Orman Yangınları Değerlendirme Raporuna göre (OGM; 2022a); 2021 yılındaki çıkan yangınlardan 124'ünün enerji tesislerinden (yüksek gerilim hattı, santral, trafo vb.) kaynaklandığı ve 37.358 hektar orman alanının (2021 yılında yanan ormanların %26,8'i) bu nedenle yandığı görülmektedir. Aynı raporda; enerji iletim hatlarından kaynaklanan orman yangınlarının sayısının ve bu nedenle yanan alan miktarının 2010 ile

2021 yılları arasındaki artışına dikkat çekilmektedir. Bu rapora göre; 2010'da %3,5, 2011'de %3,94, 2012'de %3,27, 2013'te %3,7, 2014'te %0,3, 2015'de %3,76, 2016'da %2,1, 2017'de %3,25, 2018'de %2,76, 2019'da %3,49, 2020'de %3,88 ve 2021'de ise %4,4'lük bölümü enerji nakil hatlarının kopması veya arıza yapması sonucu meydana gelmiştir. Enerji iletim hatlarından kaynaklanan yıllık orman alanı kayıplarının ise 2010'da % 4,9, 2011'de % 5,4, 2012'de % 1,1, 2013'te % 7,2, 2014'te % 2,67, 2015'de % 7,1, 2016'da %24, 2017'de %20,59, 2018'da %7,2, 2019'da %2,55, 2020'de %17, 2021'de ise %26,8'lik kısmı enerji nakil hatlarının kopması veya arıza yapması sonucu meydana gelen yangınlarda yitirilmiştir (Atmış vd., 2022b).

Bu bilgiler ışığında şu hatırlatmayı yapmakta fayda vardır. Genellikle kamuoyunda orman yangınları ile turizm, madencilik vb. tesisleri ilişkilendirme eğilimi vardır. Ormanların bu tür tesislere dönüştürülmek için yakıldığı şeklindeki iddialar her yangından sonra dillendirilmektedir. Oysa ormanları bu tür tesislere dönüştürmek için yakmaya hiç gerek yoktur. Çünkü ne yazık ki son yıllarda iktidarın ormancılık mevzuatında Anayasaya aykırı olacak şekilde yaptığı değişikliklerle orman alanları istisnai durumlar dışında turizm tesislerine, maden ve enerji işletmelerine ve benzerlerine kolaylıkla tahsis edilebilir hale getirilmiştir. Ormanların yanması aslında o sahaların bu tür tesislere dönüştürülmesini engellemektedir (Atmış vd., 2022b). Çünkü yanan orman alanları Anayasa'nın 169'uncu ve 6831 Sayılı Orman Yasası'nın 18. maddesinin koruması altına girmekte ve bu alanlardaki bu tür tahsisler hukuki olarak imkânsız hale gelmektedir. Bu açıdan orman yangınlarının bu tür maden, enerji, turizm vb. tesis ve işletmelerinin önünü açmak için kullanılan bir araç olduğu konusunda kamuoyunda yaratılan yanlış izlenim, orman yangınlarının gerçek nedenlerinin

konusulmasını ve ortaya çıkmasını engelleyen bir perdelemekten öteye gitmemektedir.

Orman Yangınlarının Nedenleri (2); Kısılan Yangın Bütçesi

Orman yangınlarıyla mücadelede önemli etkenlerden biri de bu konuya ayrılan parasal kaynaklardır. 2018 yılından beri ülkede devam eden ekonomik kriz nedeniyle orman yangınlarıyla mücadelede ayrılan yatırım bütçesinin arttırılması gerekirken, daha da azaltıldığı bilinmektedir (Atmış vd., 2022b). Orman Genel Müdürlüğü Yatırım İş Programlarına bakıldığında; OGM özel bütçesinden orman yangınlarıyla mücadelede 2015 yılında 356 milyon TL, 2016 ve 2017’de 185 milyon TL ayrılmışken, bu miktar 2018’de 191 milyon TL olmuştur. Fakat zaman içinde 2018 ekonomik krizinin derinleşmesiyle bu bütçe önemli miktarda azaltılmış, 2019 yılında 28 milyon TL,

2020’de 56 milyon TL ve 2021 yılında da 105 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Ülkede yaşanan yüksek enflasyon da hesaba katılırsa, orman yangınlarıyla mücadelede ayrılan payın her geçen yıl ciddi oranda azaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yangın bütçesindeki değişime dolar bazında bakıldığında bu bütçenin ciddi oranda kısıntıya uğratılmış olduğu görülmektedir. 2015 yılında 132,5 milyon ABD doları olan yangınla mücadele bütçesinin, 2019 yılında sadece 5 milyon ABD dolarına düştüğü ve 2020’de ise 8 milyon ABD doları olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna paralel olarak 2020 yılında yanan orman alanı miktarı, önceki 10 yıllık yanan orman alanı ortalaması olan 7.330 hektarın üç katına, yani 21 bin hektara çıkmıştır. Buna rağmen 2021 yılında bütçe yine düşük tutularak 12 milyon ABD dolarında kalmış ve o yıl da 139 bin 500 hektar orman alanı yanmıştır.

Tablo 2. 2015-2025 Yılları Arası OGM Orman Yangınlarıyla Mücadele Yatırım Bütçesi (OGM, 2022b; OGM, 2023; OGM, 2024; OGM, 2025b; Atmış vd., 2022b)

YILLAR	Yangın Bütçesi(TL)	Yangın Bütçesi(ABD doları) *
2015	356.000.000	132.588.454
2016	285.178.000	98.855.380
2017	285.352.000	81.139.672
2018	191.378.000	41.962.418
2019	28.085.000	4.880.020
2020	55.850.000	8.161.387
2021	104.915.000	12.086.564
2022	2.700.555.000	162.084.519
2023	3.120.476.000	120.840.488
2024	1.747.000.000	53.219.846
2025	2.701.485.000	67.977.620

***Not:** ABD doları için Merkez Bankası’nın her yılın 6. ayının son iş günündeki dolar kuru üzerinden hesaplama yapılmıştır

Orman yangınlarıyla mücadelede ayrılan bütçe yetersizliği 2021 mega yangınlarında etkisini göstermiş, yangınlarla mücadele sırasında yapılan ekstra harcamalar nedeniyle toplam harcama o yılın bütçesinde belirlenen miktarı oldukça aşmıştır. Orman Genel Müdürlüğü 2021 yılı Faaliyet Raporuna göre, OGM özel ve döner sermaye bütçesinden o yıl için işçi ücretleri de dahil orman yangınlarına ayrılan bütçe 104.915.000 TL iken, yangınların felakete dönüşmesi nedeniyle yapılan harcamalar 28 katına yani 2.967.663.952 TL’ye mal olmuştur (OGM, 2022b).

2021 yılında yaşanan mega yangınlardan ve yaklaşık 140 bin hektar gibi rekor seviyede orman alanının zarar görmesinden sonra yükselen tepkilerle yangınlarla mücadele için OGM özel bütçesine 2022 yılında 400 milyon TL, döner sermaye bütçesine de 2 milyar TL,

1 uçak ve 4 helikopter alımı için eklenmiştir. Böylece OGM yangınla mücadele yatırım bütçesi toplamda 2,7 milyar liraya (162 milyon ABD doları) ulaşmıştır. Bu uçak ve helikopterlerin alınması işinin Savunma Sanayi Başkanlığı tarafından yapılacağı ilan edilmiştir. Fakat 2022 yılının ilk altı ayını değerlendirmek için hazırlanmış olan ve Temmuz 2022’de yayımlanan OGM 2022 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporuna göre, uçak ve helikopterler için ayrılan 2 milyar 400 milyon lira harcanmamıştır (OGM, 2022b). Yani o yıl ne uçak ne de helikopterlerin alımı yapılmıştır. Bunun yanı sıra bütçeye konulan diğer kalemler için de benzer durumlar söz konusu olmuştur. Örneğin; Bina ve Tesis inşaatları içinde “yangın önleme tesisleri” için 25 milyon TL ayrıldığı halde, hiçbir harcama yapılmamış, 10 milyon 250 bin lira bütçe ayrılan tesisler için de sadece 652 bin lira harcanmıştır. Toplam 49 milyon

500 bin TL bütçe ayrılan fotokapan, drone, sayısal el telsizi, sayısal telsiz haberleşme sistemi, yangın cell sistemi, kızılötesi kamera, mobil güneş enerji sistemi, test ölçü cihazı ve kaynak makinası için de hiçbir harcama yapılmamıştır. Bunun yanında 4 milyon 800 bin TL bütçe ayrılan laboratuvar cihazları için sadece 129 bin lira, 17 milyon 143 bin lira bütçe ayrılan su tankerleri için 9 milyon 686 bin lira harcama yapılmıştır. Oysa orman yangınlarına ayrılan bütçenin yangın mevsiminde önce harcanarak, yangına karşı gereken önlemlerin alınması gerekir. Orman Genel Müdürlüğü'nün verdiği 6 aylık harcama tablosuna göre sadece yangın lojistik aracı için ayrılan bütçeler tamamıyla harcanarak gereken araçlar alınabilmiş, Arazöz için ayrılan bütçenin tamamından fazlası harcadığı halde alınması gerekenin sadece yarısı kadar arazöz alınabilmiştir. Su tankerleri için ayrılan bütçenin %55'i harcanarak, alınması gereken su tankerlerinin %58'i alınabilmiştir (Atmış vd., 2022b).

Tüm bu kalemleri topladığımızda Orman Genel Müdürlüğü 2022 yılında orman yangınlarıyla mücadele için toplamda 2 milyar 700 milyon 555 bin TL bütçe ayırmışken, yangın sezonunun başlamasından önceki ilk altı ayda bütçede yer alan kalemlerden çoğunda alım yapmayarak 204 milyon 229 bin TL harcamıştır. Yani ayrılan bütçenin sadece %7,6'sını kullanmıştır. Oysa orman yangınlarıyla ciddi bir şekilde mücadele yapılması için ayrılan bütçenin tümünün yangın mevsiminden önce kullanılmış olması ve planlanan alımların tümünün yapılması gerekirdi. Bunun ülke ekonomisinde 2018 yılından beri yaşanan krizle ilişkisi vardır. Tıpkı sağlık, eğitim vb. birçok alanlarda bütçe kısıtlamasına gidilmesi gibi, hem bu tür bütçeler oluşturulurken düşük tutulmakta, hem de bütçenin düşük tutulmasıyla yetinilmeyerek harcama kalemlerindeki alımların önemli bir kısmı yapılmamaktadır. Bu durumun 2021 yılı gibi tarihe orman yangınları açısından felaket yılı olarak geçen bir dönemin ardından yaşanmış olması da ayrıca dikkate değer bir durum olarak not edilmelidir.

OGM 2022 Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu'nda ortaya çıkan ayrılan bütçe ile kullanılan bütçe arasındaki benzer farklılıkların, daha sonraki yıllarda (2023, 2024, 2025) hazırlanan Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler raporlarında da ortaya çıktığı görülmektedir (OGM, 2023; OGM, 2024; OGM, 2025b). Örneğin 2023 yılında arazöz, dozer, greyder, treyler vb. almak için oluşturulan "Ormanlık Alt Yapı ve Üretim Makinesi Alım Projesi" için ayrılan 1 milyar 587 milyon liralık bütçenin sadece 91 milyon 700 bin liralık kısmıyla (%5,7) araç gereç alımı yapılmıştır. 2024 yılında ise bina ve tesis inşaatları faaliyet alanındaki yangın önleme tesisi, bina inşaatları ve tesisler kalemleri için 465 milyon lira ayrılmışken, bu faaliyet alanı için sadece 8 milyon 229 bin liralık (%1,8) harcama yapılmıştır. 2025 yılında yine bu faaliyet alanı için 320 milyon 500 bin lira ayrılmış olduğu halde 88 milyon 868 bin liralık harcama yapılmışken, arazöz, dozer, greyder, treyler vb. almak için oluşturulan "Orman Yangınlarıyla mücadele faaliyet alanına" ayrılan 1 milyar 745 bin 985 liralık bütçenin sadece 1 milyon 637 lirası (%0,1) kullanılmıştır.

Orman Genel Müdürlüğü'nün kendi resmi raporlarına yansıyan bu veriler ülkede yangın miktarı ve yanan alan miktarının çok hızlı artmasına rağmen yangınla mücadele bütçesinin büyük ölçüde kısıtlandığı veya gelen tepkileri hafifletmek için bütçenin harcama yapılmayacak kalem ve bedellerle şişirildiği fakat bütçeye konan kalemlerin çoğunun alınmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Orman yangınlarıyla mücadele bütçesinin kısıtlanması veya bu bütçenin gerçek ihtiyaçların temini amacıyla kullanılmaması nedeniyle yangına erken müdahale ve yangınla mücadele gücü de azalmaktadır. Örneğin bütçe kesintilerinin sadece 2025 yılında yaşanan yangınlar üzerindeki etkileri hakkında şu tespitler yapılabilir.;

- 2024 ve 2025 yıllarında bütçe tasarrufu nedeniyle ödenek olmadığı gerekçesiyle Silvikültür ödenekli sıklık bakımları yaptırılmamıştır. Oysa bu bakımlar sayesinde ormanlardaki kuru ağaçlar ve çalılar çıkarılmış olacağı için ormanlar yangına daha dirençli hale gelmiş olacaktı.

- OGM 2025 yılının Şubat ayında orman işletmelerine resmi bir yazı göndererek orman yolu ve yangın emniyet şeridi tamir bakım ve yapımları ihalesi yapılmasını yasaklayarak orman işletmelerinin bu işleri kendi imkanlarıyla yapmalarını istedi. Fakat araç kiralaması yapılamadığı için orman işletmelerinin kendilerine ait 1-2 makine ile gereken miktarda orman yolu ve yangın emniyet şeridi yapma kapasitesi olmadığını herkes biliyordu. Oysa yıllar önce orman işletme ve bölge müdürlüklerindeki makine parklarını kaldıran ve bu işler için piyasadan kiralama yolunu mecburi kılan yine bu iktidardır. İhtiyaç duyulan orman yolu ve yangın emniyet şeritlerinin yapılamaması yangına müdahale hızını yavaşlattığı gibi, yangınların hızla yayılmasına da neden olduğu için 2025 yılında da tıpkı 2021 yılındaki gibi rekor miktarda orman ekosistemi yok oldu.

- Bütçe kesintisi nedeniyle yangın işçileri ve teknik elemanlara alınacak yangın kıyafetleri ve koruyucu donanımlar için orman işletme müdürlüklerine yetki verilmesi yerine yetki Orman Genel Müdürlüğü elinde tutuldu. Yangın işçileri kısa dönemli çalıştırıldığı ve yeterince eğitilmediği gibi, onlara koruyucu kıyafetleri de verilmedi. Ancak Eskişehir'de 10 yangın işçisi ve gönüllünün yangınla mücadele ederken ölmesi sonucu oluşan kamuoyu tepkisinden sonra depolarda bekletilen koruyucu kıyafetler yangın işçilerine dağıtılmaya başlandı.

•Daha önce orman işletmelerindeki eksikler, döner sermaye harcama yetkilisi işletme müdürü olduğu için Haziran ayı öncesi tamamlanırken, “Tasarruf” nedeniyle bu tür harcamaların döner sermaye bütçesinden değil de özel bütçeden yapılmasına karar verilerek harcama yetkisi orman bölge müdürlüklerine devredildi. Böylece yangınla mücadele eden ekipler için gereken acil ve zorunlu ihtiyaçların alınması daha da zorlaştı.

Orman Yangınlarının Nedenleri (3); Yetersiz ve Liyakatsiz Yönetim

Partizan bir iktidar ve liyakatsiz bürokratik kadrolar yüzünden ormancılık örgütünün yapısı bozulmuş olduğu gibi orman yangınlarıyla mücadele edecek organizasyonel yapı da bozulmuştur. Ormanları sadece bir gelir kapısı olarak gören iktidar tarafından ormancılık örgütünde ehliyet ve liyakate uyulmadan yapılan atamalarla oluşturulan yönetim yapısı daha önce de istenilen düzeyde olmasa bile belli bir işleyişe sahip olan ormancılık örgütünü artık çalışamaz duruma getirmiştir. 2020 yılından sonra çığ gibi büyüyen yanan alan miktarına rağmen aynı kişi o zamandan beri Orman Genel Müdürlüğü koltuğunda oturmaya devam etmektedir. Yani kurumda başarısız olmak görevden alınmayı gerektiren bir kriter bile değildir. Bu durum orman yangınlarına karşı yapılan mücadeleyi de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yangınla mücadelede görevli personel umutsuzluk ve kırgınlık içindedir. Hemen her alanda motivasyon ve enerji kaybı yaşanmakta ve bunun olumsuz sonuçları maalesef her geçen yıl artan oranda hissedilmektedir.

Yukarıda bahsedilen bütçe kısıtlamalarının sonucu yangına müdahalede yeterli eleman istihdam edememe ve gerekli araç gerecin temin edilememesiyle sonuçlanmaktadır. Tutmaz (2021), yangın söndürme araçlarındaki personel sayısının yetersizliği, söz konusu personele sağlanan beslenme ve dinlenme olanakları ile çalışma sürelerinin uzunluğuna vurgu yaparak orman yangınlarını söndürme sürecinde yaşanan sorunları şu verilerle açıklamaktadır: OGM verilerine göre, 2022 yılında orman yangınlarında görev almak üzere 1120’si gözetleme, 1034’ü haberleşme ve 9296’sı müdahale hizmetlerinde olmak üzere 11.450 yangın işçisinin istihdam edilmesinin planlandığını fakat orman yangınlarına başarılı bir şekilde müdahale edebilmek için 4.000’i gözetleme ve haberleşmede, 18.000’i ise müdahale hizmetlerinde olmak üzere toplam 22.000 yangın işçisine ihtiyaç bulunmaktadır. Yani 2020 ve

2021 yıllarında yanan orman alanları önceki yıllara göre birkaç kat artmış olmasına rağmen, 2022 yılında asgari düzende olması gereken yangın personelinin yalnızca yarısının işlendirilmesi planlanmıştır.

Erdönmez vd. (2023) ise sadece yangın işçisi ve araç gereç sayısında yetersizlik olmadığını, yıllara göre orman işçisi sayısında göreceli bir artış olmasına rağmen memur sayısının artmadığını belirtmektedir. Bu nedenle sözleşmeli işçi, geçici personel ve sözleşmeli personelin toplam personele oranının 2007 yılında %12 iken, 2021 yılında %40’a ulaştığını, bu durumun da çalışanları kadro güvencesinden uzaklaştırarak, yönetimin inisiyatifine bağımlı bir hale getirdiğini, aynı yaklaşımın danışman mühendis uygulamasında da söz konusu olduğunu, ayrıca orman muhafaza memurlarının ve orman işçilerinin de benzer sorunları yaşadığını belirtmektedir. Sayısal açıdan yetersiz ve iş güvencesinden yoksun müdahalede orman yangınlarına karşı mücadele ve müdahalede motivasyonu da düşmektedir.

Çalışanların motivasyonunu azaltan bir başka unsur da kurumda atama ve yükseltmelerin uzmanlaşma ve liyakate önem verilmeden yapılmasıdır. Meslek kamuoyunda rotasyon olarak bilinen zorunlu yer değiştirme uygulamasının da çalışanlar üzerinde benzer bir etki yarattığı bilinmektedir. Ekolojik ve sosyo-ekonomik boyutlarıyla bir bölgeyi tanıyan ve bölgesel özelliklere göre çalışma yeteneği gelişmiş olan bir çalışanın başka bir bölgede ve bir başka çalışma konusunda görevlendirilmesinin, orman yangınlarıyla mücadelede deneyim sahibi olmuş çalışanların bunca yıllık birikimlerini sıfırladığı belirtilmektedir (Erdönmez vd., 2023).

Yangına karşı müdahale devletin bütün kurumlarıyla ve yurttaşların iş birliğiyle planlı ve organize halde yapılması gerekirken, orman yangınlarıyla mücadelede böyle bir organizasyon sağlanmadığı gibi özellikle muhalif belediyelerin yangınla mücadeleden dışlandığı görülmektedir. Yangınların daha yoğun yaşandığı iller genelde muhalif belediyelerin yönetiminde olduğu Ege ve Akdeniz Bölgesi’ndeki şehirlerdir. Mevzuata göre orman yangınları konusundaki yetkili ve sorumluluk sahibi kurum Orman Genel Müdürlüğü’dür. Yerel yönetimlerin bu konudaki sadece destekleyici unsur konumunda olduğu için yetki ve sorumlulukları yoktur. Buna rağmen Cumhurbaşkanı Erdoğan 2021 ve 2025 yıllarında orman yangınları aşırı düzeylere ulaşınca sorumluluğu yerel yönetimlere atarak, yerleşim yerlerinden kaynaklanan orman yangınlarında sorumluluğun büyükşehir belediyelerinde olması gerektiğini iddia etmiştir (Bianet, 2025). Fakat belediyelerin yangına müdahale etmede ve bu konuda devletten destek almada merkezi hükümet ve ormancılık örgütü tarafından bir katkı görmediği bilinmektedir. Kaldı ki yerleşim yerleri yangınları ile orman yangınları tamamen farklı özellikler göstermektedir ve bunlarla mücadelede kullanılan araçlar birbirinden farklıdır.

Muhalif belediyelerin dışlandığı konusunda örnek vermek gerekirse; 2021 yılında rekor miktarda orman alanının zarar gördüğü yangınlar sonrasında Orman Genel Müdürlüğü’nün 13-15 Ekim 2021 tarihlerinde

Ankara Kızılıhamam'da düzenlediği "İklim Değişikliği Sürecinde Orman Yangınları Çalıştayı"nda alınan kararlardan birkaçı iktidarın muhalif belediyeleri orman yangınlarıyla mücadelede nasıl dışladığının kanıtı niteliğindedir. 2021'de yangına müdahale sırasında Orman Genel Müdürlüğü ile yerel yönetimler arasında yaşanan uyumsuzluk ve çatışmaların çözümü için; "Yangın Öncesi Eğitim ve Önleyici Faaliyetler" başlığını taşıyan ilk ana başlıkta yer alan kararda "AFAD Koordinatörlüğünde Belediye itfaiye personeline orman yangını, orman yangın personeline de yerleşim alanlarında çıkan yangınlara müdahale için eğitim verilmelidir." ibaresi vardır. Bu karara ilişkin belirlenen ilk eylem ise: "AFAD koordinatörlüğünde İçişleri Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı arasında iş birliği yapılması" şeklindedir. Yani orman yangınlarına karşı mücadelede belediye personeline eğitim verilmesi için alınan kararın hayata geçirilmesi için iş birliği yapılacak paydaşlar arasında belediyeler sayılmamaktadır. Bu maddenin yanı sıra geri kalan maddelerde de sanki belediyeler konunun bir parçası değilmiş gibi hareket edilmiştir. Bu yaklaşımın kurumlar arası iş birliği ve mega yangınlara karşı bütüncül bir organizasyon ve mücadele açısından uygun olduğunu söylemek güçtür. Orman yangınlarına karşı mücadelenin belediyelerin hangi siyasi partiden seçildiğine bakılmadan iş birliği içinde yapılması bir zorunluluktur (Atmış vd., 2022b).

Orman Kanunu'nun 69. Maddesine 2018 yılında yapılan değişiklikle; orman yangınlarıyla mücadelede orman köylülerini yangınla mücadelede zorunlu kılan "mükellef" sistemine son verilmiştir. Oysa bu maddenin önceki halinde; "Orman yangınlarında yangına civar köy ve kasabalarda 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusu beraberinde mevcut balta, kürek, kazma, testere gibi yangın söndürmeye yarayacak aletleriyle yangın yerine gitmeye ve yangın söndürmeye mecburdurlar." hükmüyle çevre köylerde yaşayan 18-50 yaş arasındaki "mükellef" sayılan erkekler yangınla mücadelede katılmaya mecburdular. Bu uygulamanın "Zorunluluğa dayalı bu uygulama olduğu ve orman köylerindeki nüfusun demografik değişimlerini de göz önüne almadığı" gerekçesiyle kaldırılmasından sonra "Gönüllülük Sistemi" kurulmuştur. Burada zorunluluğa dayalı olduğu gerekçesiyle kaldırılan "mükellef" uygulamasıyla aslında orman köylüsünün orman yangınlarıyla ilgili yerel bilgi birikiminin de hiçe sayılmış olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.

Orman Genel Müdürlüğü yangın gönüllüsü sayısının üç yıllık kısa süre içinde 110 bine ulaşmasıyla övünmektedir. Fakat eğitim modelinin cephede yangın söndürme mi, yoksa geride lojistik çalışması mı olduğu, bu kişilere verilen eğitimlerin yeterli olup olmadığı ve gerekli malzemelerin tam olarak verilip verilmediği konusunda belirsizlikler vardır (Atmış vd., 2023b). Orman yangınlarına erken müdahale konusunda 2018'de yasal ve yönetsel altyapısı tam oluşturulmadan yapılan "mükellef" sisteminden "gönüllülük" sistemine geçişin, bu konuda bir boşluk doğurmuş olması ve yanan alan miktarındaki artışın bir nedeninin de bu hızlı ve hazırlıksız yapılan bu değişiklik olduğundan

bahsetmek mümkündür. Henüz bu konuda yapılmış bir bilimsel çalışmaya rastlamış olmasak da bu değişikliğin yangınlardan zarar gören orman alanlarını artırmış olması ihtimalini göz önünde bulundurmamız gerekir.

Hızlı geçiş yapılan gönüllülük sisteminin altyapısının yeterli olmadığı, "İklim Değişikliği Sürecinde Orman Yangınları Çalıştayı"nın raporunda yer alan diğer karar ve eylemlerden de anlaşılmaktadır (OGM, 2021). Bu raporda; "Ülkemizde gönüllülük sistemi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır", "Gönüllülerle ilgili mevzuat yeniden gözden geçirilmeli" ve "Orman yangınlarında STK, orman köylüsü/halk ve gönüllü personel (eğitilmiş) organizasyonu sınıflandırılarak daha etkin yapılmalıdır." şeklinde alınmış olan karar ve eylemlerin hızla geçiş yapılan gönüllülük sisteminin önemli eksiklikleri olduğunun ormancılık örgütü tarafından da kabul edildiği anlama gelmektedir.

ORMAN YANGINLARININ AZALTILMASINA YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu kısa makalede doğa ve toplum yararına bir yangınla mücadele politikası oluşturmak için neler yapılmalıdır sorusunun yanıtını aramaya kalkmak anlamsız olur. Fakat burada mevcut iktidarın neden eleştirildiğini daha iyi anlatabilmek için farklı politika önerilerinin neler olabileceğine ilişkin örnekler vermek yararlı olacaktır. Bu konuda daha önce yapmış olduğumuz bir çalışmadan alınmış bazı öneriler şunlardır (Atmış ve Günşen, 2023):

- Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de iklim değişikliğine ve tercih edilen ormancılık politikalarına bağlı olarak yangın sayısının ve yanan orman alanı miktarının artmakta olduğu bilinmektedir. Bu durumda; sadece Orman Genel Müdürlüğü değil, yerel yönetimler de dâhil tüm devlet kurumlarını ve yurttaşları teyakkuza geçirecek yeni bir yangınla mücadele organizasyonu kurulması gerekmektedir. Bunu yaparken de hem araç-gereç, hem de iş gücü konusunda hiçbir kısıtlamaya gidilmemelidir. Bu kapsamda yangınla mücadeleye harcanacak maddi kaynaklar artırılmalıdır.

- Yangınla mücadele konusunda, son yıllardaki değişimin ve gelecek yıllarda bizi bekleyen tehlikenin boyutlarının da farkına varmak gerekmektedir. Son yıllarda yürütülen yanlış ormancılık politika ve uygulamaları ormanların parçalanmasını hızlandırmıştır. Parçalanan bu alanlarda insan etkisi

de artmıştır. Daha önce yaban yaşamının bir parçası olan bu alanlar orman dışına çıkarma işlemleri ve ormancılık amacı dışındaki tahsislerle birlikte insan faaliyetinin olduğu alanlara dönüşmüştür. Alana insanlar, makineler girmeye başlayınca bu alanlardaki yangın riski de artmıştır. Bu tür orman içi yerleşim ve faaliyetlerin artması yangınların artmasına neden olduğu gibi, orman yangınları da bu tür yerleşimleri tehdit etmeye başlamıştır. Bu nedenle orman içi yerleşimleri artıracak uygulamalara son verilmeli ve mevcut orman içi yerleşimleri orman yangınlarına karşı dayanıklı hale getirecek hukuksal ve idari düzenlemeler yapılmalıdır.

- Nedeni saptanamayan yangınların oranının yıllar geçtikçe arttığı görülmektedir. Nedeni bilinmeyen bir olguyla mücadele etmek de zordur. Bundan dolayı yangınların nedenini daha net olarak belirlemek için bir adli-yangın veya yangın-kırım adları verilebilecek bir araştırma birimi kurulmalıdır.

- Yangınla mücadele eden kurumlar arası etkin koordinasyon sağlanması, bu kurumların gerekli insan, uzmanlık, ekipman ve finans kaynakları ile güçlendirilmesi ve önleyici tedbirlerle yangınla mücadelenin yangın öncesinde başlatılması çok önemlidir. Yangınları etkin bir şekilde yönetmek için doğru politika ve uygulamalarla orman yangınlarının büyümesini önlemek mümkündür. Bu kapsamda, kurumlar arası koordinasyon ve iletişim eksikleri, gerekli mevzuat düzenlemeleri ile ortadan kaldırılmalıdır. Merkezi ve yerel yönetimlerin büyük bir seferberlik içinde, ilgili tüm kurum ve paydaşlarla iş birliği içinde olduğu bir orman yangın yönetimi modeli oluşturulmalıdır.

- Orman yangın işçilerinin işe alımında, orman köylerinde yaşayanlar içinden bu konuda eğitim almış kişilere öncelik tanınmalıdır. Yangın işçilerinin günlük ve yıllık çalışma süreleri, yerel yangın davranışları ile çalışan verimliliği ve hakkaniyet ölçütleri dikkate alınarak yeniden düzenlenmelidir.

- Odun hammaddesine öncelik veren ağaçlandırma çalışmalarının yerini, insan dahil ormandan faydalanan tüm canlıların yararına olacak şekilde ekosistem temelli orman restorasyonu uygulamaları almalıdır. Bu nedenle ekolojik olarak daha sağlıklı ve biyolojik çeşitlilik yönünden daha zengin ormanlar kurulmalıdır.

- Gönüllülük faaliyetlerinin sadece orman köylüleriyle sınırlı kalmaması, kentte sürekli yaşayanların veya yazlıkçıların da bu gönüllülük temelinde eğitilerek, tatbikatlara katılması ve yangına müdahaleleri sağlanmalıdır. Ormancılık örgütünün yanı sıra, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin de bu boşluğu dolduracak şekilde, orman yangınlarına müdahale edecek gönüllüleri yetiştirecek ve onlara gerekli malzemeleri temin edecek organizasyonlar oluşturması sağlanmalıdır. İlgili mevzuatta acilen gerekli değişiklik ve iyileştirmeler yapılarak toplumsal duyarlılığı artırmak ve orman yangınlarına katılımı yaygınlaştırmak amacıyla gönüllülüğün sadece orman yangınlarına erken müdahale ile sınırlı kalmayıp, toplumdaki doğa ve orman sevgisinin artırılması konusunda ormancılık örgütü, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin iş birliği içinde sürdüreceği bir birlikteliğe dönüştürülmesiyle, ormancılık çalışmalarına toplumun etkin katılımının sağlanmasını sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak kısaca özetlersek; yanan orman alanlarının artmasının nedeni iktidarın yanlış ormancılık politikalarıyla, kent yangınlarını daha fazla görmemizin nedeni de yanlış yerleşim politikalarıdır. İktidar bu iki önemli yanıştan dönmediği sürece yangınların daha kaçınılmaz boyutlara ulaşması muhtemeldir.

Yangınla mücadele bütçesinin 2018 yılında başlamış olan ekonomik kriz bahanesiyle 2019'dan sonra azaltılmış olması, bütçe bazen şişirilse de bütçe kalemindeki alımların çoğunun yapılmamış olması iktidarın ormanlara ilgisinin ne kadar düşük seviyede olduğunun göstergesidir. Bu ilgisizlik kaçınılmaz olarak her yıl şiddeti daha da artan yangınlarla muhatap olmamıza neden olmaktadır.

Yeni yangın rejimine karşı yeni yangınla mücadele yöntemlerinin geliştirilememesi, hatta daha önceki başarılı uygulamaların bile partizanca yönetim anlayışı nedeniyle artık sürdürülememesi yangın yönetimi konusunda başarılı bir sistem kurmanın önündeki en büyük engellerdendir.

Mevcut iktidarın orman yangınlarıyla karşı verilecek bir mücadele için doğa ve toplum lehine oluşturulmuş bir politikası olmadığı gibi, Orman Genel Müdürlüğü veya Tarım ve Orman Bakanlığı'nın da mevcut durumu analiz edecek kapasiteye sahip, teknik ve sosyo-ekonomik gerçekleri barındıran rasyonel hazırlanmış bir planı yoktur. Çünkü ormanları sermaye olarak gören, arsa veya arazi rantı için çalışan, her türlü orman ürününü sermayenin sömürüsüne açmış olan bir iktidardan toplumu ve ormanları yangınlardan koruyacak bir iradeye sahip olmasını beklemek güçtür. Fakat muhalefet partileri, medya ve meslek kuruluşları da birkaçı hariç olmak üzere ormanlara ve orman yangınları konusuna gereken ilgiyi göstermemektedir. Onlar da ormancılığın sorunlarını ve orman yangınların oluşturmaya başladığı tehditleri

sadece yangın mevsiminde, o da yüzeysel olarak ele almaktadır. Bilgiye ve araştırmaya dayanan çözümler üretmek yerine, ilgi çekecek uçak helikopter alımı, otel-maden sahası yapmak için yakıtlar vb. gibi popüler söylemler üzerinden konuya yaklaşmaktadırlar. Oysa bu sorunların bilimsel ve toplumsal boyutlarının hep birlikte ele alınması ve analiz edilmesiyle oluşturulacak geleceğe yönelik politika ve planlara dayanan bir eylem birlikteliğinin tüm toplum kesimleriyle birlikte hazırlanması gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya yaptığı katkılardan dolayı Dr. Öğretim Üyesi Hikmet Batuhan Günşen'e çok teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- 1) Anadolu Ajansı, 2025. Bu yıl çıkan 6 bin 800 orman yangınında toplam 80 bin hektar alan yandı. Anadolu Ajansı Yeşil Hat Haberi. 08.10.2025. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bu-yil-cikan-6-bin-800-orman-yangininda-toplam-80-bin-hektar-alan-yandi/3710878> (Erişim 08.10.2025)
- 2) Atmış, E., 2025. The importance of transparency in preventing deforestation and forest degradation: a comparison of discourse and facts in Türkiye. *International Forestry Review* Vol.27(3)13
- 3) Atmış, E., Erdönmez, C. ve Özkazanç, K., 2022a. Türkiye'de Ormansızlaşma. İçinde: Türkiye Ormancılığı 2022: Türkiye'de Ormansızlaşma ve Orman Bozulması. Ed: Atmış, E. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. S: 37-52. Ankara
- 4) Atmış, E., Kavgacı, A. ve Tutmaz, V., 2022b. Orman Yangınları. İçinde; Türkiye Ormancılığı 2022: Türkiye'de Ormansızlaşma ve Orman Bozulması, Ed: Atmış, E. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. S: 139-158. Ankara.
- 5) Atmış, E. ve Günşen, H.B., 2023. Orman Denince Umursamadınız ki (!)- Siyasal Partilerin Ormancılık Politikaları Hakkında Değerlendirmeler. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, S: 235 P. Ankara
- 6) Atmış, E., Tolunay, D. ve Erdönmez, C., 2023a. Orman Yangınlarının Sayısal Analizi. İçinde: Orman Yangınları. Ed: Kavgacı, A., Başaran, M. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, S: 22-44, Ankara.
- 7) Atmış, E., Erdönmez, C. ve Kurdoğlu, O., 2023b. Orman Yangınlarıyla Mücadelede Gönüllülük. İçinde: Orman Yangınları. Ed: Kavgacı, A., Başaran, M. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, S: 276-286, Ankara.
- 8) Atmış, E., Yıldız, D. ve Erdönmez, C., 2024. A different dimension in deforestation and forest degradation: Non-forestry uses of forests in Turkey. *Land Use Policy*, 139: 107086
- 9) Bianet, 2025. Erdoğan: "Orman yangınlarını büyükşehir itfaiyeleri söndürsün". Bianet WEB Sitesi. 28.08.2025. <https://bianet.org/haber/erdogan-orman-yanginlarini-buyuksehir-itfaiyeleri-sondursun-309897> (Erişim 10.10.2025)
- 10) Coşgun, U., Erdönmez, C. ve Günşen, H.B., 2023. Orman Yangınlarının Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Değerlendirilmesi. Ed: Kavgacı, A., Başaran, M. İçinde:

Orman Yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, S: 102-133, Ankara.

11) Erdönmez, C., Atmış, E., Yurdakul Erol, S., Tutmaz, V. ve Kurdoğlu, O., 2023. Orman Yangınlarıyla İlgili Yasal ve Yönetmeliklerin Değerlendirilmesi. Ed: Kavgacı, A., Başaran, M. İçinde: Orman Yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, S: 74-96, Ankara.

12) İHA, 2021. Orman Genel Müdürü Karacabey: 'Türkiye orman yangınlarıyla mücadelede en başarılı ülke'. İhlas Haber Ajansı. <https://www.ihha.com.tr/haber-orman-genel-muduru-karacabey-turkiye-orman-yanginlariyla-mucadelede-en-basari-ülke-888600> (Erişim 09.10.2025).

13) OGM, 2009. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri 2008 Yılı Raporu. Orman Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayını. 142 S. Ankara.

14) OGM, 2020. Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriter ve Göstergeleri 2019 Türkiye Raporu. Orman Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı yayını. 215 S. Ankara

15) OGM, 2021. İklim Değişikliği Sürecinde Orman Yangınları Çalıştay Raporu. 13-15 Ekim 2021. Ankara/ Kızılcahamam. Orman Genel Müdürlüğü.

16) OGM, 2022a. Orman Yangınları ile Mücadele Faaliyetleri 2021 Yılı Değerlendirme Raporu. OGM Orman Yangınlarıyla Mücadele Dairesi Başkanlığı yayını. 141 S. Ankara

17) OGM, 2022b. Orman Genel Müdürlüğü 2022 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını. 45 S. Ankara

18) OGM, 2023. Orman Genel Müdürlüğü 2023 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını. 45 S. Ankara

19) OGM, 2024. Orman Genel Müdürlüğü 2024 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını. 46 S. Ankara

20) OGM, 2025a. Orman Genel Müdürlüğü 2024 Yılı Resmi İstatistikleri. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler> (Erişim 23.09.2025).

21) OGM, 2025b. Orman Genel Müdürlüğü 2025 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. OGM Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını. 45 S. Ankara

22) TOD, 2022. Türkiye Ormancılığı 2022: Türkiye'de Ormansızlaşma ve Orman Bozulması.

23) Editör: Erdoğan Atmış. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını. 200 S. Ankara.

24) Tolunay, D., 2021. İklim değişikliğiyle yükselen yangın riskine karşı alınabilecek önlemler. 2.

25) Orman Yangınları Çalıştayı, Muğla, Türkiye, 28 Ağustos 2021, s.74-83.

26) Tutmaz, V., 2021. 2021 Yangınları Yüz Yüze Eğitim Veriyor. Orman Yangınları Çalıştayı: Ormanları Korumak Görev Değil Sorumluluktur. Muğla Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye

27) Ormancılar Derneği. Muğla. Yayımlanmamış Çalıştay Notları. 84-88.

YANGIN EKOLOJİSİ VE YANGIN SONRASI EKOSİSTEM ONARIMI

Prof. Dr. Ali KAVGACI*

Giriş

Türkiye, Portekizden Suriye'ye kadar uzanan Akdeniz havzasının doğusunda yer almaktadır. Akdeniz havzası sahip olduğu iklim ve bitki örtüsü nedeniyle doğal yangınlara açık bir coğrafyadır. Bu bölgede gerek yıldırımlar gerekse yanardağlar nedeniyle doğal olarak gerçekleşen bir tutuşmanın kolaylıkla büyümesi ve geniş alanlara yayılması mümkündür. Bu nedenle doğal yangınlar açısından bu kadar uygun koşullar altında yaşam sürdüren insanın ve yönetimlerin çok dikkatli olması, yapılacak en küçük hatanın büyük sonuçlarının olduğunu ve olacağını bilmesi gerekir.

Ancak, Akdeniz'de yaşayan insanın bu gerçeğin farkında olduğunu söylemek maalesef pek mümkün değil. Çünkü, ülkeler aşın

dan küçük farklılıklar olsa da çıkan yangınlar %90 oranında insan kaynaklı. Burada insanın ihmal, dikkatsizlik ve kasıt gibi doğrudan etkileri söz konusuysen; kurmuş olduğu örneğin enerji nakil hatları ya da turizm tesisleri ve etkinliklerinden kaynaklanan dolaylı etkileri bulunmakta. Bu derinlikteki bir etkinin ise doğal yangın rejimleri üzerinde etkilerinin olması kaçınılmaz.

Akdenizde doğal koşullar altında bir yangın rejimi mevcuttur. Bu doğal yangın rejimine göre ekosistemler belirli bir uyum yeteneği geliştirmiştir. Yangın - ekosistem ilişkisi; ekosisteminin yangın sonrası hızlı bir şekilde yenilenebilmesi, yangını tolere ederek varlığına devam edebilmesi ya da yangına pek konu olmayacak alanlarda yayılış yaparak yangından sakınması şeklinde gerçekleşebilmektedir. İşte bu noktada insan devreye girmekte, doğal yangın rejimini değiştirerek yangın - ekosistem ilişkisini bozmakta ve yangınlardan ekosistemlerin olumsuz bir şekilde etkilenmesine, bitki örtüsünde değişimlerin gerçekleşmesine ve bir anlamda ormansızlaşmaya neden olabilmektedir.

Bu bilgi, yangın sonrası ekosistem onarımı açısından hayattır. Çünkü uygulamada nerede ekosistemin yangının etkisini kendiliğinden atlatılabileceği ya da atlatamayacağını bilmek, yapılacak çalışmanın içeriğini belirlemek açısından önemlidir. Ekosistemin yangın sonrası kendini yenileyebilme yeteneğinin olduğu alanlarda pek bir şey yapmaya gerek yokken, yenilenme noktasında sıkıntıların olduğu yerlerde aktif restorasyon çalışmalarına ihtiyaç vardır. İşte bu noktada önemli olan ise yangın - ekosistem ilişkisini bilmektir. Bu ise derin bir "yangın ekolojisi" bilgisini gerektirmektedir. Bu bilgiye sahip olmadan yangın sonrası ekosistem onarımı yapmak mümkün olmadığı gibi, yapılması durumunda yapılanın sadece "odunculuk" olduğunu acı bir gerçek olarak belirtmek gerekir. Buna dair uygulamalar da biyolojik çeşitlilikte onarılması güç etkiler yaratmakta, ormancılık tarihinin kötü örnekleri tarihinde yerini almaktadır.

***Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi**
e-mail: akavgaci@mehmetakif.edu.tr

Ekosistem Onarımı Nedir?

Türkiye’de orman yangınları sonrası geleneksel olarak yapılan çalışmalar, doğal gençleştirme ve ağaçlandırma kapsamında ele alınmıştır. Yangın geçirmiş sahada bulunan ağaçların kendi tohumlarından gençleşmesi doğal gençleşme olarak tanımlanırken, ekim veya dikim şeklinde çalışmaların yapıldığı alanlar ağaçlandırma uygulamaları olarak adlandırılmaktadır. Aslında bu yaklaşımın değişmiş olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Nitekim, yanan ağaçların kesilip odun endüstrisine kazandırılmasının pek ekonomik olmadığı yetiştirme ortamlarının kendi haline bırakılması ya da benzer şekilde sarp yetiştirme ortamlarında yol yapım güçlüklerinden dolayı ağaçların kesilip taşınamaması ve makiliklerin olduğu gibi bırakılması dışında yapılan tüm çalışmalar halen klasik yolda devam etmektedir. Bu ise; iklim krizine karşı mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması ve iyileştirilmesi, yangına dirençli orman kurma ile sosyo-ekonomik ihtiyaçlar kapsamında ekosistem hizmetlerinin geri kazanımı ve çeşitlendirilmesi gibi günümüz yangın sonrası ekosistem onarımının temel gereksinimlerini karşılama noktasında eksikliklere neden olabilmekte hatta yanlış örnek ve uygulamaların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

Yangına dirençli orman kurma amacıyla yangın riski yüksek alanlarda (yol, yerleşim yeri ve ziraat alanı kenarı gibi) yapılan çalışmaları bunun dışında değerlendirmek mümkün olabilir. Ancak bu alanlarda yapılan çalışmaların da ne kadar yangına dirençli orman kurma prensiplerine uygun olduğu tartışmalı bir konu. Çünkü bir çok kendiliğinden sürgünden gençleşen kışın yaprağını döken meşelerin yangından hemen sonra doğal olarak sahaya geldiği alanlarda doğal olarak yangına dirençli şeritler oluşturmak mümkünken (Şekil 1) yoğun toprak işlemesi sonrası farklı türlerle (hatta bazı istilacı bitkilerle) dikimlerin yapıldığı örneklerle sıklıkla rastlanmaktadır. Bu ise ne ekosistemin ne de yangın-ekosistem ilişkisinin doğru bir şekilde anlaşılamadığının önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yangın sonrası yapılacak çalışmaların tamamı ekolojik ve biyolojik temelde, ormanın bir ekosistem olduğu, biyolojik çeşitliliğin korunması ve iyileştirilmesi gerekliliği ve peyzaj bütünlüğünün dikkate alınması gerektiği bilgisinden hareketle gerçekleştirilmelidir (DKM, 2024). Yangın sonrası ekosistem onarımının tanımını da ifade eden bu bilgiyi dikkate almadan yapılacak çalışmaların ekosisteme zarar vermesi kaçınılmazdır.

Yangın Sonrası Ekosistem Onarımının Prensipleri

Yukarıda belirtilen bilgilerden hareketle yangın sonrası yapılacak çalışmalarda dikkate alınması gerekli ana prensipleri şu şekilde belirtmek mümkündür (Meyer vd. 2021):

- Ekosistem dinamiği açısından anahtar nitelikteki ekolojik süreçlerin onarılması,
- Peyzaj bütünlüğünün dikkate alınması,
- Bölgesel (alansal) biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi,

Şekil 1. Karaçam ormanında (Eskişehir) yangından kısa bir süre sonra sürgünden meydana gelmiş Türk meşesi gençliği.

- Ekosistem hizmetlerinin iyileştirilmesi ve potansiyellerin değerlendirilmesi,
- Ekosistem onarımı kapsamında yapılacak çalışmalara yönelik önceliklendirme yaklaşımının oluşturulması,
- Ekosisteme etki edebilecek sekonder (iklim değişikliği, böcek ve mantar zararları vb.) faktörleri tanımlayarak değişen koşullara karşı hazır ve uyumlu olunması.

Türkiye ormancılığına bakıldığında bu prensipleri karşılayacak şekilde yangın sonrası ekosistem onarımı yapıldığını söylemek mümkün görünmemekte. Aslında küçük ve orta ölçekli yangınlar sonrasında ekosistemin yenilenmesinde pek bir sorun olmamakta ve Orman Genel Müdürlüğü’nün onlarca yıllık tecrübesiyle bu çalışmalar başarıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak büyük orman yangınları sonrasında aynı yangın söndürmeye benzer şekilde bir karmaşanın olduğu durumlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Çoğu durumda yanan ağaçların kesilip endüstrinin odun ham maddesi ihtiyacını karşılamaya yönelik çalışmalar, ekosistem onarım çalışmalarının önüne geçebilmektedir. “Şu yanan ağaçları sahadan çıkaralım da gerisine bakarız” şeklinde bir yaklaşımla çoğunlukla karşılaşmak mümkün olabilmektedir. Oysa yangın sonrası yanan ağaçların kesilip pazarlanması ekosistem onarım çalışmalarının dışında düşünülemez. Çünkü bu çalışmaların yangın sonrası doğanın kendini yenileme çalışmalarını destekler bir şekilde gerçekleştirilmesi zaruridir. Kesim

ve yangın sahasını boşaltma çalışmalarının bunu dikkate almadan gerçekleştirilmesinin ekolojik ve biyolojik olumsuz etkilerinin olması kaçınılmazdır (Şekil 2)

Şekil 2. Yanan ağaçların kesilip sahadan çıkarılması amacıyla düzensiz bir şekilde açılan sürütme ve boşaltma yolları toprak kaybı ve erozyon ile yenilenmede başarısızlıklara neden olmaktadır.

Yangın sonrası yanan ağaçlar sahada dikili halde kalmaktadır. Bu ise yarı-orman koşullarının olduğu, ekolojik ve biyolojik süreçlerin belirli ölçüde de olsa devam ettiği anlamına gelmektedir (Şekil 3). Ekosistem üzerinde bir afet etkisi yaratan yangından sonra ağaçların kesilip sahadan çıkarılması yani yarı-orman koşullarının ortadan kaldırılması da ikinci bir afet etkisi yaratmaktadır. Nitekim büyük yangınlar sonrası bu tür örneklerle karşılaşmaktadır.

Şekil 3. Yangın sonrası yanan ağaçlar sahada belli bir süre (2-3 yıl) daha ayakta kalarak yarı-orman koşullarının devam etmesini sağlarlar.

Kesim ve sürütme çalışmalarının hassasiyetle gerçekleştirilmemesi; toprak kaybı ve erozyona, çimlenmede başarısızlıklara ve başarı sağlansa bile büyümede gerilemelere neden olabilmektedir. Bu nedenle yangın sonrası üretim ve pazarlama süreçlerinin yangın sonrası onarım çalışmalarının bir

parçası olarak ele alınması gerekir. Burada belirtilmesi gerekli bir durumda tüm bu süreçlerin devamında sahanın fidan dikimine konu edilmesi durumunda yapılan yoğun toprak işleminin ekosistem dinamiği üzerinde üçüncü bir afet etkisi yaratmasıdır.

Büyük orman yangınları sonrasında çok geniş bir alanda peyzajı yeniden tesis etme durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. İşte bu noktada yukarıda belirtilen ilkelerden hareketle kapsamlı bir yangın sonrası onarım (restorasyon) planı hazırlanması gereklidir. Mevcut mevzuat böyle bir uygulamayı karşılamamakta olup, ivedi şekilde mevzuatın büyük orman yangınları sonrasında kapsamlı bir yangın sonrası onarım planı hazırlamaya yönelik olarak düzenlenmesi gerekir.

Böyle bir ekosistem planı uzmanlardan oluşan bir ekip tarafından hazırlanmalıdır (Sabuncu vd. 2023). Bu ekipte orman mühendisi, biyolog, yaban hayatı uzmanı (ları), uzaktan algılama uzmanı, hidrolog vb. yer almalıdır. Oluşturulacak planın ise temelde şu sorulara yanıt bulması gerekmektedir;

- Yanan orman alanındaki uzun vadeli ekosistem onarım hedefleri nelerdir?
- Orman ekosistemlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliği için hangi yönetim eylemlerine ihtiyaç duyulacaktır?
- Doğal yenilenme (doğal gençleşme) sürdürülebilir orman yönetim hedeflerini karşılayabilecek midir? Yoksa diğer restorasyon tekniklerine (toprak koruma, erozyon kontrolü, ağaçlandırma vb.) başvurulacak mıdır?
- Yangın sahasındaki hassas ekosistemlerin varlığı nedir?
- Yaban hayatı açısından habitat bağlantısı nasıl sağlanacaktır?
- Yangın sahasındaki hassas türlerin varlığı ve bunların yangından etkilenme durumu nedir?
- Orman yangınları, yakın zamanda yanmış alanlarda daha az yanıcı ve daha dayanıklı ormanlar ve peyzajlar oluşturmak için bir fırsat olarak da görülebilir mi?
- Sahanın ekosistem hizmetleri neydi? Bunları yeniden tesis etme potansiyeli nedir? Sosyo-ekonomik ihtiyaçlara yönelik ekosistem hizmetleri çeşitliliği oluşturmak mümkün müdür?
- Tanımlanan restorasyon faaliyetleri için idari, mali ve lojistik kısıtlamalar var mıdır?

Ülkemizde orman yangınlarına sıklıkla uğrayan ekosistemler; kızılçam ve karaçam ormanları ile makilik ve sert yapraklı ormanlardır. Bu ekosistemlerin yangın sonrası ekosistem onarımlarının nasıl gerçekleştirileceği tamamen ekosistemlerin yangınla olan ilişkisine bağlıdır. Belirtilen ekosistemlerde yukarıda anlatılan ilkelerden hareketle nasıl bir planlama yapılması gerektiği aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Kızılçam Ormanlarının Yangın Sonrası Onarımı

Yaşlı kızılçam ormanları, sahip oldukları adaptasyon özellikleri sayesinde yangın sonrası hızlı bir

genleşme süreci sergileyebilmektedir (Şekil 4). Bu adaptasyonların başlıcaları; geç açılan kozalaklar (seratoni), kalın kozalak karpelleri ve tohum kabukları sayesinde tohumların canlılığını koruyabilmesi

Şekil 4. Yangın sonrası doğal olarak genleşmiş kızılçam gençlikleri (Marmaris).

Yangının ağaç tepelerine etkisi, tepe tohum bankası üzerindeki sonuçları açısından farklılık göstermektedir. Özellikle tepelerin kavrularak yandığı alanlarda, kozalaklar zamanla açılmakta ve tohumlar toprağa ulaşmaktadır. Ardından dökülen kavrulmuş ibreler sahada malç etkisi yaratmakta, yağışlarla birlikte uygun sıcaklık koşulları sağlandığında kitlesel çimlenmeler gözlenmektedir. Bu tür alanlarda, yanan ağaçların uygun şekilde kesilerek sahadan uzaklaştırılması ve ince kesim artıklarının sahaya serilmesi, doğal genleşme için yeterli olabilmektedir. Ancak büyük yangınlar sonrasında kesim işlemlerinin zamanlamasının doğru yapılmaması, çimlenme sürecinden sonra sahada müdahale edilmesine neden olmakta ve bu durum, ekim yapılan bir tarlada dolaşmaya benzer olumsuzluklar yaratabilmektedir.

Ağaç tepelerinin tamamen yandığı sahalarda ise tepe tohum bankası ciddi şekilde zarar görebilmektedir. Bu nedenle, tepe tohum bankasının yangından etkilenme düzeyinin dikkatle analiz edilmesi gerekmektedir. Eğer tohum stoğu yeterliyse, kesim ve boşaltma işlemlerinin ardından ince dalların sahaya serilmesi yeterli olmaktadır. Ancak tohum bankasının zarar gördüğü alanlarda ekim desteği sağlanması zorunlu hale gelmektedir. Bu durumda kullanılacak tohumların yerel kökenli olması veya tohum transferi kurallarına uygun şekilde seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Kesim ve boşaltma işlemleri sırasında toprak kaybı ve erozyonun önlenmesi, doğal yenilenme süreçlerinin olumsuz etkilenmemesi açısından dikkat edilmesi gereken hususlardır.

Genç kızılçam ormanları ise genellikle şiddetli tepe yangınlarına maruz kalmaktadır. Bu alanlarda tepe tohum bankası ya henüz oluşmamıştır ya da oluşmuş olsa bile yangının yüksek şiddeti nedeniyle zarar görmektedir. Bu nedenle genç kızılçam alanları çoğunlukla yapay gençleştirme uygulamalarına konu olmaktadır. Sahanın yangından etkilenme düzeyi ve yetiştirme ortamı koşullarına bağlı olarak ekim ya da dikim yöntemleri tercih edilebilmektedir. Özellikle makineli arazi hazırlığı yapılacak alanlarda toprak kaybı ve erozyonun önlenmesi, yangın sonrası ortaya çıkan biyolojik çeşitliliğin korunması açısından kritik öneme sahiptir. Gerek ekim gerekse dikim çalışmalarında

yerel tohum kaynaklarının kullanılması ve tohum transferi kurallarına riayet edilmesi gerekmektedir. Bu uygulamalarda tam alan toprak işleme yerine şeritler halinde müdahale edilmesi, hem ekolojik hem de teknik açıdan daha uygun bir yaklaşım olacaktır (Şekil 5).

Şekil 5. Yangın sonrası toprak işleme yapılarak dikim yapılan saha (solda) ve kendi haline bırakılan saha (sağda) (Manavgat). Fotoğraf yangından sonra 4. yıla ait olup, toprak işleme yapılan sahanın vejetasyonunun zayıflığı açık şekilde görülmektedir.

Karaçam Ormanlarının Yangın Sonrası Onarımı

Karaçam ormanları, doğal yangın rejimlerinde düşük şiddetli örtü yangınlarına uyum sağlamış ekosistemlerdir. Yaşlı bireyler, kalın kabuk yapıları sayesinde yangın sırasında açığa çıkan ısıdan etkilenmezken, doğal dal budanması sayesinde yangınların tepe yangınına dönüşmesi engellenmekte ve ağaçlar canlılığını sürdürebilmektedir. Ancak tepe yangınlarına maruz kalan karaçam alanlarında ağaçlar yaşamlarını yitirmekte ve bu sahalarda, karaçama eşlik eden türlerin baskın olduğu farklı bir vejetasyon yapısına dönüşmektedir.

Günümüzde karaçam ormanlarında yangınlar çoğunlukla tepe yangını şeklinde gerçekleşmekte, dolayısıyla ağaçlar ölmekte ve bu durum türün uzun vadeli varlığını tehdit etmektedir (Şekil 6; Keleş ve Kavgacı, 2025). Bu nedenle tepe yangınına maruz kalan karaçam ormanları, ağaçlandırma çalışmaları için öncelikli sahalara haline gelmiş olup, yangın sonrası ortaya çıkan ekolojik ve biyolojik hassasiyetler dikkate alınarak, sahaya özgü restorasyon stratejileri geliştirilmelidir.

Yetiştirme ortamı koşullarının uygun olduğu alanlarda çizgi ekimi yöntemiyle doğal genleşme desteklenebilir. Dikim yapılması planlanan sahalarda ise, arazi hazırlığının toprak kaybı ve erozyon risklerini artırmayacağı göz önünde bulundurularak, bitki örtüsünün toprağı koruyacak şekilde gelişmesine izin verildikten sonra (örneğin 2–3 yıl sonra) arazi hazırlığı ve dikim işlemlerinin gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bu yaklaşım, toprak işleme planlanan kızılçam ormanları için de geçerlidir. Nitekim geçmişte, özellikle büyük yangınların ardından geniş alanlarda yapılan

yoğun toprak işleme uygulamaları (örneğin gradoni teraslar) ciddi toprak taşınımı ve erozyon sorunlarına yol açmıştır.

Şekil 6. Tepe yangınına maruz kalmış karaçam ormanı (Yılanlı, Muğla). Ağaçlar tamamen ölmüş ve türün tohumunun yangına karşı bir uyum yeteneğinin olmaması nedeniyle saha otsu bitkilerin egemenliğinde bir vejetasyona dönüşmüş. Fotoğraf yangından sonra 2. yıla aittir.

Kızılçam ve karaçam ormanlarında, bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte, kışın yaprağını döken meşe türleri sıklıkla florada yer almaktadır. Bu türlerin yangın sonrası sürgünlerle yoğun şekilde yenilediği sıkça gözlemlenmektedir. Eğer bu sahalar doğal sürecine bırakılır ve çam türleri gençleşemezse, meşe türleri baskın hale gelerek vejetasyon yapısını belirlemeye başlar. Bu durum, ekosistem onarımı açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Özellikle odun üretim potansiyeli düşük olan sahalarda, çam türleriyle ağaçlandırma yapmak yerine meşe egemenliğinde bir vejetasyon oluşturmak; hem yangına dirençli orman yapılarının kurulması hem de biyolojik çeşitliliğin korunması ve desteklenmesi açısından öncelikli tercih olmalıdır.

Odun üretimi açısından verim gücü yüksek alanlarda ise, özellikle yol kenarları ve tarım alanları gibi yangın riski yüksek bölgelerde ağaçlandırma yapılmaması; bunun yerine doğal olarak yenilenen meşe türlerinin oluşturduğu canlı şeritlerin korunması önem taşımaktadır. Bu sayede doğa, kendi dinamikleriyle yangına dirençli tampon bölgeler oluşturmuş olur.

Maki ve Sert Yapraklı Ormanların Yangın Sonrası Onarımı

Maki bir çalı formasyonudur. Makiyi meydana getiren odunsu bitkilerin boyunun 5 m'yi aşması durumunda bu ekosistemler sert yapraklı ormanlar olarak isimlendirilmektedir. Yani aslında boylu çalıların egemen olduğu makilikler potansiyel olarak sert yapraklı ormanlardır. Makilikler ile sert yapraklı ormanlar floristik açıdan birbirine çok benzerdir. Temel fark yapısal özelliklerden (boy) kaynaklanmaktadır.

Bu ekosistemlerin temel yangına uyum yeteneği, florasını meydana getiren türlerin büyük bölümünün yangından sonra hızlı bir şekilde sürgünden yenilenme yeteneğidir (Şekil 7). Yani Harnup, zeytin, akçakesme, kermes meşesi, pırnal meşesi, sandal, kocayemiş, katır tırnağı vb. çok sayıdaki maki ve sert yapraklı orman türü bir yangın sonrasında hızlı bir şekilde sürgünden

yenilenmekte ve vejetasyona egemen olmaktadır. Yangından sonra kısa bir süre sonra da (5-10 yıl gibi) bu ekosistemler yangın öncesi yapısal ve floristik koşullara ulaşabilmektedir.

Ekosistemlerin bu şekildeki yangına uyum yeteneği yangın sonrası ekosistem onarımı açısından yol göstericidir. Çünkü bu tür alanlarda hiç bir müdahaleye gerek olmadan ekosistem kendi kendine yenilenebilmektedir.

Şekil 7. Makiyi meydana getiren bitkiler yangından sonra sürgünden yenilenme yeteneğindedir. Bu özellikleri sayesinde yangın sonrası hızlı bir şekilde (5-10 yıl) yangın öncesi duruma ulaşabilirler.

Sonuç

Yangın sonrası ekosistem onarımı, yangın ekolojisi bilgisine dayanmadan yürütülemez. Yangın ile ekosistem arasındaki etkileşimi dikkate almadan yapılan müdahaleler, doğal süreçleri sekteye uğratarak ekosistem üzerinde geri dönüşü zor tahribatlara yol açabilir. Ne yazık ki, özellikle büyük ölçekli orman yangınlarının ardından bu tür uygulamalarla karşılaşabilmektedir.

Küçük ve orta büyüklükteki yangınlar genellikle doğal gençleşme ve ağaçlandırma süreçleriyle telafi edilebilirken, geniş alanları etkileyen büyük yangınlar için restorasyon planlamasının ekolojik temellere dayandırılması şarttır. Ancak ülkemizde, bu ölçekte bir ekosistem temelli onarım yaklaşımı henüz kurumsallaşmış değildir.

Akdenizekosistemleri,değişen yangın rejimlerinin nedeniyle bozulmaya uğrasa da, florada yer alan diğer türlerin baskın hale gelmesiyle yeni bir vejetasyon yapısına dönüşebilmektedir. Genç kızılçam ormanlarının yangın sonrası maki formasyonuna dönüşmesi bu sürecin tipik bir örneğidir. Yangın sahasının egemen türün dışında bir bitki örtüsüyle kaplanması, ekosistem onarımı açısından bir başarı ölçütü olarak değerlendirilemez. Ancak bu dönüşüm, peyzaj bütünlüğü içinde yangına dirençli orman yapılarının oluşturulması bağlamında stratejik bir fırsat olarak ele alınabilir.

Özellikle yangınlara sıkça maruz kalan alt yükselti bölgelerinde, bu tür dönüşümler doğanın kendi dinamikleriyle gelişen ve kullanılabilir bir adaptasyon

biçimi olarak kabul edilebilir. Bu yaklaşım, hem yangına dirençli peyzajların oluşturulması hem de biyolojik çeşitliliğin korunması açısından sürdürülebilir ekosistem yönetimi anlayışı kapsamında değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

1)DKM 2024. Yangın sonrası biyolojik çeşitlilik odaklı ekosistem onarım planı. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, Orman Genel Müdürlüğü ve Doğa Koruma Merkezi yayınıdır. Ankara.

2)Keleş, E.S., Kavgacı, A. 2025. Post-fire succession

of black pine (*Pinus nigra*) forest vegetation under different fire regimes. *Acta Botanica Croatica*. <https://doi.org/10.37427/botcro-2025-023>.

3)Meyer, M.D., Long, J.W., Safford, H., 2021. Postfire restoration framework for national forests in California. U.S. department of Agriculture Forest Service, Pacific Southwest Research Station, General Technical Report PSW-GTR-270, 204 p, Albany, California.

4)Sabuncu, R., Kavgacı, A., Alan, M., Çalışkan A. (2023). Orman Yangınları Sonrası Restorasyon. Şu eserde: Orman Yangınları. Editörler: Kavgacı, A., Başaran, M. A., Türkiye Ormancılar Derneği Yayın No: 424-439

PLANLAMA-İMAR POLİTİKALARININ ORMAN YANGINLARINA ETKİLERİ

Dr. Ayşe IŞIK EZER

Orman yangınları bileşeni olduğu ekosistemlerin yaşam döngüsü ve bu döngünün sürdürülebilirliğini güvence altına alan önemli ekolojik faktörlerden birisidir.(1) Orman ekosistemleri doğal döngüsünün bileşenlerinden birisi olan yangınların ekosistemler üzerine etkileri açısından en önemli sorun, doğal yangın rejimlerinin insan faktörüyle değişmiş olmasıdır.(2)

Orman Genel Müdürlüğünün (OGM) verilerine göre yangın nedenleri incelendiğinde; 2012 ile 2021 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde gerçekleşen orman yangınlarının sadece %11,9'unun doğal nedenlerle, geriye kalan % 90'ının doğal olmayan nedenlerle, diğer ifadeyle insan etkisiyle çıktığı anlaşılmaktadır. Doğal olmayan nedenler kasıt (%5,3'ü), ihmal ve kaza (%34,5'i) ve nedeni bilinmeyen (%48,3'ü) olarak üç alt grupta toplanmıştır.(3)

(1) Mertol Ertuğrul, 2010, "Orman Yangınlarının Yerleşim Alanlarına Etkisi ve Koruma Yöntemleri", Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 17, 101-109.

(2) Ali Kavgacı, Doğanay Tolunay, Orhan Sevgi, Vehbi Tutmaz, 2023. "Orman Yangınları Terminolojisi" Şu eserde: Kavgacı, A., Başaran, M. (Editörler) Orman Yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 2-17, Ankara.

(3) Erdoğan Atmış, Doğanay Tolunay, Cihan Erdönmez, 2023. "Orman Yangınlarının Sayısal Analizi" Şu eserde: Kavgacı, A., Başaran, M. (Editörler) Orman Yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 23-44, Ankara.

Tablo 1: Yangın Çıkış Nedenleri (4)

Yıl	Yangın Çıkış Nedeni							
	Kasıt		İhmal-Kaza		Doğal		Bilinmeyen	
	Adet	Hektar	Adet	Hektar	Adet	Hektar	Adet	Hektar
2012	197	1615	936	5779	373	334	944	2726
2013	260	1428	1419	4051	258	138	1818	5789
2014	127	127	801	801	328	328	893	893
2015	137	167	797	1198	257	95	959	1759
2016	157	241	990	5221	310	170	1731	3524
2017	149	619	720	7145	260	84	1282	4144
2018	92	149	693	2216	413	141	969	3139
2019	124	686	883	6528	372	373	1309	3744
2020	72	718	1156	6285	312	197	1859	11771
2021	110	46148	1001	46879	353	208	1329	46269
Toplam	1425	51948	9396	88103	3236	2068	13093	83758
Yıllık Ortalama	142,5	5195	939,6	8810	323,6	207	1309	8376
Yüzde(%)	5,3	23	34,5	39	11,9	0,9	48,3	37,1

Bir diğer önemli husus da OGM verilerine göre 1937 yılından günümüze orman yangınları ile kaybedilen alan miktarında azalma görülürken, 1970 yılından itibaren yangın sayılarında sürekli artış olmasındır. Yıllık ortalama yangın sayısı 1962-1971 arasında 580'ken, 1990'lı yıllarda 2.165'e, 2012-2021 yılları arasında da

2.715'e yükselmiştir.(5)

Yangınların yaklaşık %90'nın doğal olmayan nedenlerle çıktığı göz önüne alındığında yangın sayısındaki artışın insan faaliyetlerinin artışına da işaret ettiği söylenebilir.

Tablo 2. 1937-2021 Yılları Arasında Orman Yangınları

Yıllar	Yangın Sayısı	Yanan Alan(Ha)	Yangın Başına Düşen Alan
1937-1941	2719	92531	34,03
1942-1951	8298	666586	80,33
1952-1961	8122	263455	32,44
1962-1971	5803	94080	16,21
1972-1981	10041	167505	16,68
1982-1991	14216	115853	8,15
1992-2001	21646	140982	6,51
2002-2011	19739	83638	4,24
2012-2021	27150	226846	8,36
TOPLAM	117734	1851476	15,73

Kaynak: Erdoğan Atmış, Doğanay Tolunay, Cihan Erdönmez, 2023.s.28.

(4) Erdoğan Atmış, Doğanay Tolunay, Cihan Erdönmez, 2023. s.37.

(5) Erdoğan Atmış, Doğanay Tolunay, Cihan Erdönmez, 2023. s.27

Muğla ilinde, 2023 yılı orman yangınlarının ihmal ve dikkatsizlik den çıkan yangınlar arasında % 0,6'sı Anız, % 4' ü Tarla Temizliğinden, % 3'ü Diğer Sebeplerden,

% 0,3'ü Çöplük Ateşi, % 38'i Nedeni Bilinmeyen, %0,3'ü Trafik ve % 5'i ise Enerji Nakil Hattından çıktığı belirtilmektedir. (Tablo.3).(6)

Tablo 3.Muğla İli 2023 Yılı Yangınlarının Çıkış Sebepleri ve Sayısal Dağılımı

2023 YILI YANGINLARININ ÇIKIŞ SEBEPLERİ VE SAYISAL DAĞILIMI																	
İşletme Müdürlüğü	İhmal Dikkatsizlik						Kasıt			Kaza			Meçhul	Yıldırım	Toplam		
	Anız	Çöplük	Avcılık	Ç. Ateşi	Sigara	Piknik	Tarla Temizliği	Diğer	Terör	Kundaklama	Açma	Enerji				Trafik	Diğer
Aydın							4			5		2			30	18	59
Muğla	2	1					10			10		13	1		93	133	264
B ö l g e Müdürlüğü	2	1					14			15		15	1		123	151	323

Kaynak: TC. Orman Genel Müdürlüğü Muğla Orman Bölge Müdürlüğü, 2023

Muğla Orman Bölge Müdürlüğü'nün 2023 yılı Orman Yangınları Değerlendirme Raporunda yangın riskini had safhaya çıkardığı belirtilen gerekçeler içinde, “**insan kullanımı ve yapılaşma**”ya karşılık gelen “**karayolu ve köy yolu ağının yoğunluğu, dağınık** ve çok sayıda **yerleşim birimlerinin** ormanlarla iç içe olması, orman içi ve orman kenarında birçok **kamp yeri**, ören yeri ve **piknik** yerinin mevcudiyeti” olarak sayılan gerekçeler(7) tüm orman alanları için geçerlidir. Bu gerekçelere, insan faaliyetlerini arttıran, turizm tesisleri ile birlikte bakım ve yenileme rutinleri yapılmayan atık, enerji, iletişim vd her türlü altyapı tesisleri, enerji santralleri ile madencilik faaliyetlerini de ilave etmek gereklidir. Tüm bu gerekçeler arazi kullanım değişikliklerine karşılık gelmektedir.

Planlama, kullanımın mekândaki tanımını ve düzenlemesini yapan disiplin olması açısından kaynakların nasıl kullanılacağını veya kullanılamayacağını, arazi kullanım biçimlerini belirleyici bir öneme sahiptir.(8) Bu nedenle orman yangınlarının gerekçeleri içinde sayılan arazi vasıf değişikliğine (orman niteliğinin değişmesine) yol açan her türlü kullanım değişikliği ve yapılaşma artışı aynı zamanda planlama-imar politikalarının bir sonucudur.

İnsan kullanımı ve yapılaşma başlığı ile özetlenen “arazi kullanım değişiklikleri” mekânsal (fiziki) planlar eliyle gerçekleştirilmektedir. Fiziki planlar mekânı düzenleyen bir araç olarak, arazi kullanım değişikliğinin, aynı zamanda arazi vasıf değişikliğinin, diğer bir ifade ile araziden arsaya dönüşümün aracıdır. İmar mevzuatında yer aldığı şekliyle mekânsal planlar

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP); 1/25.000 ölçekli ÇDP; 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı olarak kademelenmiştir. Arazi kullanım kararları bu mekânsal(fiziki) plan karar ve hükümleri ile belirlenmektedir.

Türkiye'nin mekânsal planlama pratiği/deneyimi, 1882 yılında çıkarılan yapı düzenine ilişkin hükümleri düzenleyen Ebniye Kanunu ile başlamış, erken Cumhuriyet döneminde planlı kentleşmenin örneği olarak Ankara'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti olarak planlanması amacıyla 1928 yılında 1351 sayılı “Ankara Şehri İmar Müdüriyeti ve Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanunu” çıkarılmış, her belediyeye 5 yıl içinde 50 yıllık “şehir imar planı” hazırlama zorunluluğu getiren 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu (1933) yürürlüğe girmiştir. 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı'nın kurulmasıyla güçlü kurumsal yapılanma sağlanmış, 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla da planlı döneme geçilmiştir. Bu süreçte, erken Cumhuriyet döneminden itibaren başlatılan “planlama”nın amacı sadece mekânı değil, mekân ile birlikte toplumsal yaşamı şekillendirme olarak da anlaşılmaktadır.

Tüm bu planlı kentleşme, kamusal alan yaratma, planlı kalkınma çabalarının yanında, ilk kaçak yapılar da Ankara'da ortaya çıkmıştır. 1940'lı yıllardan başlayarak giderek artan kaçak yapılaşma siyasi ve ekonomik politikalarla beslenerek yasal düzenlemelerle biçimlendirilmiş, adeta planlamaya paralel bir devlet politikası haline gelmiştir. İlk imar affı kanununun (9) çıkarıldığı 1948 yılından bu yana 30'a yakın imar affı kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun

(6) TC. Orman Genel Müdürlüğü Muğla Orman Bölge Müdürlüğü, 2023 yılı Orman Yangınları Değerlendirme Raporu, 2023.

(7) TC. Orman Genel Müdürlüğü Muğla Orman Bölge Müdürlüğü, 2023

(8) Ayşe İŞİK EZER, “Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri” Dosya: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelik, 2009, Mimarlar Odası Ankara Şubesi

(9) 5218 sayılı Yasa (22.06.1948 tarih ve 6938 sayılı Resmî Gazete)

ilk kez yasadışı yapılaşmanın kabul edilebileceğini ve affedilebileceğinin yanı sıra kamuya ait doğal alanların sahiplenilebileceğini de göstermiş ve bu alanların denetimsiz olarak arsaya dönüşüm sürecini de başlatmıştır.

Her imar affı kanunu bir sonraki için meşru bir zemin oluşturmuştur. Kaçak yapılaşmadan başlangıçta kent merkezine ve sanayi tesislerine yakın hazine arazileri etkilenmişse de, daha sonra, özellikle 1984 yılında çıkarılan 2981(10) sayılı kanun ile kaçak yapı ve işgal altındaki arazilerin kapsamının genişletilmesi, kıyılara, tarım alanlarına, ormanlara, sulak alanlara, su havzalarına, meralara ve yaylalara doğru yayılmasına yol açmıştır.

Kaçak yapılaşma; mevzi imar planı, tapu tahsis belgesi, imar ıslah planı, gecekondu önleme bölgesi gibi kendine özgü kavram ve tanımlamaları da yaratmıştır. Mevzi imar planı, daha sonra, her türlü arazi kullanım kararı için başvurulun, doğal alanların parçalanmasına yol açacak yaygın bir yöntem haline gelecektir.

İmar barışı (11) olarak adlandırılan 2017 yılında çıkarılan son yasa ile özel mülkiyetle birlikte hazine, belediye, mera, kıyı, orman sit vb. alanlardaki kaçak yapılarla hiçbir koşul getirilmeden yapı kullanma belgesi alma olanağı sağlanmasının yanı sıra hazine ve belediye arazilerinin işgalcilerine satılmasının da yolu açılmıştır. GES (Güneş Enerjisi Santrali), RES (Rüzgar Enerjisi Santrali), HES (Hidro Elektrik santraller), Biokütle, Termik vb. tüm elektrik üretim tesisleri de aftan yararlandırılmıştır.

Türkiye'deki mekânsal planlama pratiği ve kentlerin mekânsal yapısı dünyadaki sermaye dolaşımı, birikimi ve yatırım arayışlarından bağımsız değildir.(12) 1980 sonrasında, 24 Ocak kararları ile neoliberal ekonomi modelinin benimsenmesi Türkiye'de sermayenin kentsel mekâna yığılması ile sonuçlanmış "planlama" yerini "proje"ye bırakmıştır.

Sermayenin hareket alanı, 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunuyla imar yetkilerinin yerel yönetimlere devredilmesiyle genişletilmiş, yanı sıra Bakanlığın "birden fazla bölgeyi ilgilendirmesi halinde" istisna plan onama yetkisi de düzenlenmiştir. Bakanlığın istisna yetkisi, yıllar içinde Kanunda yapılan değişikliklerle, özellikle 2011 yılında 644 sayılı KHK (13) ile, gerekli gördüğü hallerde her ölçekteki planı resen onama yetkisi ile birlikte yapı ruhsatı vermeye kadar genişletilmiştir. Bakanlığın resen onama yetkisinin yanında, 2003 yılında yeniden yapılandırılan Toplu Konut İdaresi'ne (TOKİ), Özelleştirme İdaresine, Kültür ve Turizm Bakanlığına verilen her ölçekteki plan onama yetkileri ile bu sefer büyük projeler ile noktasal ve sıçramalı yapılaşma merkezi idare eliyle yaygınlaştırılmıştır.

Merkezi idare kentsel rant ile yetinilmemiş büyük projeler adı altında havaalanları, ücretli otoyollar, kanal İstanbul gibi projeler ile su havzaları, tarım alanları, orman alanları gibi ekosistemlerin bütünlüğü bozularak parçalanmıştır.

İstanbul-İzmir Otoyolu Projesi sayesinde Balıkesir ve Manisa illeri, İstanbul ve Bursa çevresindeki bölge kapasitesinin üzerine çıkmış sanayi yatırımlarının yeni çekim alanı haline geldiği belirtilmektedir.(14)

İstanbul-İzmir Otoyolu (15)

Yapılaşmanın doğal alanlar içine kangren hücresi gibi girmesinin yolunu açan diğer önemli husus da 1/100.000 ölçekli ÇDP plan karar ve plan hükümlerinde ülke geneli için geçerli hale gelen düzenlemelerdir. Plan hükümlerinde,

–“Çiftçinin barınması” amacıyla başlayan giderek Türkiye'nin her yeri için geçerli hale gelen “tarımsal konut” ile ilgili düzenleme,

–Ağaçlandırılacak alanlar, doğal karakteri korunacak alanlar ile orman alanlarında “ölçeği gereği gösterilemeyen özel mülkiyete konu alanlar” ifadesi ile ülke genelinde yapılaşma hakkının verilmiş olması,

–Madencilik, enerji, sanayi gibi sektör mevzuatlarının geçerli olduğu hükmüne yer verilmiş olmakla birlikte bu kullanımlara ilişkin herhangi bir kısıtlama getirilmemiş olması,

–ÇDP'nda doğa koruma alanları, orman ve tarım alanları gibi bölgeler açısından enerji ve madencilik yatırımlarını doğrudan yönlendirecek, çevresel etkilerini açısından herhangi bir stratejiye yer verilmemesi,

sıçramalı noktasal yapılaşmanın yayılmasının diğer nedenleridir.

Orman alanlarında ya da çeperlerindeki alanlarda yapılaşmanın artmasının nedenlerini sadece imar

(10) 2981 sayılı Yasa (08.03.1984 tarih ve 18335 sayılı Resmî Gazete)

(11) 7143(23) Sayılı İmar Barışı Yasası (18.05.2018 tarih ve 30425 Sayılı Resmî Gazete)

(12) Fikret Zorlu-İlker Söğüt, Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Kentsel Planlama Pratiğinin Dönüşümü: Adana Örneği, idealkent, S. 28, C.10, Y.2019-3, s.1158-1183.

(13) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (4.7.2011 tarih ve 27984 (Mükerrer) Sayılı Resmî Gazete)

(14) <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Projeler/ProjelerDetay.aspx?q=13>

(15) <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Projeler/ProjelerDetay.aspx?q=13>

politikaları ya da planlama anlayışı ile açıklamak eksik kalır. Orman alanlarında ve çevresindeki doğal alanlarda yapılaşmanın artmasına ve bu alanların bütünlüğünün bozulmasına yol açan uygulamalar,

- 6831 sayılı Orman Kanunu, 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 4342 sayılı Mera Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 3573 sayılı Zeytin Kanunu gibi kanunlarda yapılaşma lehine yapılan düzenlemeler,

- Turizm, maden ve enerji mevzuatlarında doğal alanlar aleyhine yapılan değişiklikler,

- 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2A ve 2B uygulaması, 2. maddesinin B bendi kapsamında, işgal edilmiş orman alanlarının "orman niteliğini kaybettiği" gerekçesiyle orman alanı dışına çıkarılması, arazi vasfının yapılaşma lehine değiştirilmesi

olarak özetlenebilir.

Orman alanlarında kentsel standartlardaki yapılaşma, 1982 yılında yürürlüğe giren, 2863 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda orman alanlarının turizm amaçlı tahsisine ilişkin düzenleme ile başlamıştır.

Bu düzenlemeden sonra, 6831 sayılı Kanunda, orman alanlarının parçalanmasına, arazi vasfı değişikliğine, yapılaşmaya tüm bunların sonucu olarak da insan faaliyetlerinin artmasına yol açan önemli değişiklikler yapılmıştır. 6831 sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile (2002) kamu yararı ve zaruret olması halinde, "Savunma, ulaşım, enerji, haberleşme, su, atık su, petrol, doğalgaz, altyapı ve katı atık bertaraf tesislerinin; sanatoryum, baraj, gölet ve mezarlıkların; Devlete ait sağlık, eğitim ve spor tesislerinin ve bunlarla ilgili her türlü yer ve binanın Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasına" olanak sağlanmıştır.

Altyapı tesislerinin yapımına olanak sağlayan bu hüküm, iki şekilde ormanın ekolojik bütünlüğünün parçalanmasında etkili olmaktadır. Birincisi, ormana bitişik ya da yakın yerleşmelerin, 3194 sayılı İmar Kanunu gereği ayrılması zorunlu teknik ve sosyal altyapı tesisleri için bedava arsa olarak görülmesi; ikincisi de orman alanı içinde özel mülkiyete konu olan ve özellikle teknik altyapı (yol, su, elektrik vd) gereksinimi karşılanamayan arazilerde, mevzi planlar marifetiyle yapılaşma yolunun açılmasıdır. (16) Bu uygulama açık ve yeşil alandan yoksun bırakılmış kentlerin ihtiyacını karşılama gerekçesiyle "kent ormanları" adı altında daha da genişletilmiştir. Bu uygulamalar halen orman alanlarının arsaya dönüşüm sürecinde etkili olmaya devam etmektedir.

Turizm ve altyapı ihtiyaçları için rezerv alan olarak görülen ormanlar, meralar, tarım alanları ve bunların çevresindeki doğal alanlar, 2004 yılından itibaren sistemli bir şekilde,

ilgili mevzuatlarında yapılan değişiklikler ile sınırsız bir şekilde madencilik ve enerji yatırımlarına açılmıştır.

Orman alanlarındaki parçalanmanın ve orman içi yapılaşmanın en önemli nedenlerinden birisi de 2B uygulamasıdır. 1980 yılından sonra orman alanları üzerindeki kaçak yapılaşma ile adeta kentler kurulmuştur (İstanbul Çavuşbaşı, Adana Tekir yaylası gibi).

Son yıllarda, çoğunlukla tarım arazilerinin hislendirilmesi yoluyla oluşturulan, imar parseli niteliğinde olmayan, kaçak bahçeli konutlar hobi bahçeleri olarak adlandırılmaktadır. Kaçak yapılaşmanın, gecekondulaşmanın yeni örneği hobi bahçeleri, önce tarım arazilerinde başlamış daha sonra hazine arazilerine doğru yayılmıştır. Orman içi yolların da asfalt ile kaplanması ulaşılabilirliği arttırmış, kentsel nitelikteki yapılaşmanın orman alanlarında ve bitişikindeki alanlarda yayılmasına yol açılmıştır.

Hobi bahçeleri orman ve tarım alanları ile iç içe olan Tahtalı İçme suyu havzasında da görülmeye başlanmıştır.

Tahtalı Baraj Havzası hobi bahçesi (Fotoğraf. Ayşe Işık Ezer)

Ankara Valiliğinin yaptığı açıklamaya göre, hakkında idari ve adli işlem başlatılan, Ankara'da toplam 19.000 dekar büyüklüğündeki 2.240 taşınmaz üzerinde, 840 kooperatif tarafından izinsiz yapılaşmalar olduğu belirtilmektedir. Valilik bu kaçak yapıları 'taksimi mümkün olmayan filli hisselendirme yoluyla' inşa edilen kaçak yapılar olarak tanımlamaktadır. (17)

Sonuç yerine,

İmar sürecinin bir plan çerçevesinde başlatılması da kaçak yapıların meşrulaştırılması da her şeyden önce siyasal bir tercihtir. Planlama sürecinin devamında, planın uygulaması da siyasal kararlar ile yakından ilişkilidir. (18) Kamu yararı gözetilen bir planlama anlayışı kamu yararı temelinde neyin yapılamayacağını söyler, "her yere her şey yapılabilir" fikrine sınır çizer, siyasal iradeye de set çekilmiş olur. (19) Planlı kentleşme, kamusal alan yaratma, planlı kalkınma çabalarının

(16) Ayşe IŞIK EZER, 2008, s. 9

(17) <https://t24.com.tr/haber/ankara-valiligi-nden-hobi-bahceleri-aciklamasi-19-bin-dekar-buyuklugundeki-2-240-tasinmaz-uzerinde-gerceklestirilen-izinsiz-yapilasmaya-adli-islem-baslatildi,1242302>

(18) Gönül Tankut, 1993, "Bir Başkentin İmarı Ankara: (1929-1939)", Anahtar Kitaplar Yayınevi, Ankara "

(19) Özgü Öner, Sadece Türkiye'de Tehlikeli bir Meslek: Şehir Plancılığı, Oksijen Gazetesi, 2-8 Ocak 2026

yanında “kendiliğinden kentleşme” süreci imar afları ile meşrulaştırılmıştır.

Planlama özellikle de imar planları, yapısal gelişmeleri yönlendirememiş, aksine mevcut yapılaşmaların meşrulaştırmanın bir aracı olarak işlev görmüştür. Sermaye birikimini önceleyen ve bugüne kadar ısrarla sürdürülen ideolojik yaklaşım, bilinçli bir tercih olarak bilimsel ve toplumsal bilgidan uzak duran ve ekosistem bütünlüğünü dikkate almayan bir kentleşme politikasını hayata geçirmiştir. (20) Böylelikle noktasal ve sıçramalı kaçak yapılaşma alanlarının hazine arazilerinden başlayarak tarım alanları, meralar, ormanlar, sulak alanlar, içme suyu havzaları, milli park vd doğa koruma alanlarına doğru yayılmasına, parçalanmasına yol açmıştır.

2008 sonrasında üst ölçekli mekânsal planlar hayata geçirilmiş olmakla birlikte, madencilik, enerji, sanayi gibi önemli yatırım ve yer seçim kararları, ilgili kurumların mevzuatlarına bırakılarak üst ölçekli mekânsal planlar “bütüncül” niteliğini kaybetmiştir. Böylelikle piyasa mekanizması koşullarında belirlenen önemli yatırım ve yer seçimi kararları rastlantısal olarak ilgili kurum keyfiyetine bırakılmıştır.

“Toprağın kamu yararına olan bütünlüğü”nün sistemli bir şekilde parçalanmasına yol açan bu yaklaşım, yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde, “kentsel ihtiyaç” tanımı ya da “üstün kamu yararı” ile vücut bulmaktadır. (21)

50 yılı aşkın süre sonrasında, 1968 yılında, 1. Milli Fiziki Plan Seminerinde yapılan tartışmalarda, **“kamu yararının esas alınmadığı bir düzende, kamu kaynaklarının kamu için kullanılması demek olan bir mekân planlanması da önemli değildir. Yer seçim kararlarının ekonomik kararların alınmasında etkili olması demek toplum yararının ve sosyal maliyetin hâkim olması demektir. Kar odaklı bir sistemde mekân planlaması yapılamaz. Toplum çıkarlarının ve hedeflerinin özel kararları/ özel yatırımları etkilemediği koşullarda imar planları uygulanamaz”** (22) tartışmalarının, daha da gerisine düşüldüğünü söylemek yanlış olmaz.

Doğal alanların kullanıma açılması için ister yasal gerekçe olsun ister yasadışı, sonuçta:

- Ekonominin arazi rantı üzerine temellendirilmesinin,
- İmar affının daimi bir seçenek olmasının,
- Merkezi idarenin her ölçek ve türde planları resen onama yetkisini büyük projeler/sermaye lehine kullanma tercihinin,
- Uluslararası sermaye işbirliğindeki madencilik ve enerji faaliyetlerinin

doğal sonucu olarak, toplumun ortak değeri olan doğal alanlarda arazi vasfı ve kullanım değişikliği ile noktasal ve sıçramalı yapılaşmanın yayılması, doğal alanların

bütünlüğünün bozulması, insan faaliyetlerinin orman alanları ile iç içe geçmesi kaçınılmazdır.

Kaynakça

- 1)Ezer, A., 1997, “Kent Ekosistemlerinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı” Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, ODTÜ, Ankara, s.3.
- 2)Işık Ezer, Ayşe, 2008, “Doğal Alanların Arsaya Dönüşümü: Herkesin Olanı Sahiplendirmek”, 32. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum Kentsel Yeniden Yapılanma: Kazananlar, Kaybedenler, 6-7-8 Kasım 2008, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- 3)Işık Ezer, Ayşe, 2009, “Ülkemizde Planlama Yaklaşımının Niteliği, Çevresel Etkileri” Dosya: Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelik, Mimarlar Odası Ankara Şubesi.
- 4)Ertuğrul, Mertol, 2010, “Orman Yangınlarının Yerleşim Alanlarına Etkisi ve Koruma Yöntemleri”, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 17, s:101-109.
- 5)Kavgacı, A., Tolunay, D., Sevgi, O., Tutmaz, V., 2023. “Orman Yangınları Terminolojisi” Şu eserde: Kavgacı, A., Başaran, M. (Editörler) Orman Yangınları. Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, s. 2-17, Ankara.
- 6)Kiper, Perihan, 2001, “Doğal Afet Planlama İlişkisi”, Planlama 2001/3, s:4-15.
- 7)Özge Öner, 2026, Sadece Türkiye’de Tehlikeli bir Meslek: Şehir Plancılığı, Oksijen Gazetesi, 2-8 Ocak.
- 8)Özyer, Berkay, 2023, “İnsan Faktörü ve İklim Krizi Bir Araya Geline: Orman Yangınları”, Kent Gündemine Bakış, İstanbul Planlama Ajansı, İstanbul Büyükşehir Belediye İştiraki Kültür A.Ş. yayını, Ağustos, İstanbul.
- 9)Tankut, Gönül, 1993, “Bir Başkentin İmarı Ankara: (1929-1939)”, Anahtar Kitaplar Yayınevi, Ankara.
- 10)TC. Orman Genel Müdürlüğü Muğla Orman Bölge Müdürlüğü, “2023 yılı Orman Yangınları Değerlendirme Raporu”, 2023.
- 11)TMMOB Mimarlar Odası, 1968, “1. Milli Fiziki Plan Semineri”, 22-24 Ocak 1968, Ankara.
- 12)Fikret Zorlu; İlker Söğüt, 2019, “Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Kentsel Planlama Pratiğinin Dönüşümü: Adana Örneği”, idealkent, S. 28, C.10, Y. 2019 -3, s.1158-1183.
- 13)2981 sayılı Yasa (08.03.1984 tarih ve 18335 sayılı Resmî Gazete)
- 14)2981 sayılı Yasa (08.03.1984 tarih ve 18335 sayılı Resmî Gazete)
- 15)644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (4.7.2011 tarih ve 27984 (Mükerrer) Sayılı Resmî Gazete)
- 16)7143(23) Sayılı İmar Barışı Yasası (18.05.2018 tarih ve 30425 sayılı Resmî Gazete)
- 17)<https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Projeler/ProjelerDetay.aspx?q=13>

(20) Perihan Kiper, “Doğal Afet Planlama İlişkisi” Planlama 2001/3, s:4-15

(21) Ayşe Ezer, 1997 Ayşe Ezer, “Kent Ekosistemlerinde Ekolojik Planlama Yaklaşımı” Yayınlanmamış Bildiri, Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, ODTÜ, 1997, Ankara, s.3, s.5

(22) TMMOB Mimarlar Odası, 1968, “1. Milli Fiziki Plan Semineri”, 22-24 Ocak 1968, Ankara.